

POLITIET
POLITIDIREKTORATET

Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep
0030 OSLO

NATIONAL POLICE DIRECTORATE

Deres referanse:
18/5494

Vår referanse:
201805368-20 008

Sted, Dato
Oslo, 07.05.2019

POLITIDIREKTORATETS HØRINGSSVAR - FORSLAG TIL ENDRINGER I STRAFFELOVEN MV (AVVERGINGSPLIKT, TVANGSEKTESKAP, SKYTING MOT POLITIET MM)

Vi viser til Justis- og beredskapsdepartementets høringsbrev av 17. desember 2018 med forslag om endringer i straffeloven mv.

Tema for høringsnotatet er foreslåtte endringer i reglene om avvergingsplikten, blant annet at avvergingsplikten skal utvides til å gjelde flere lovbrudd enn i dag. Videre er det foreslått særskilt kriminalisering av utenomrettslige tvangsekteskap, skjerpet straff for skyting mot politiet og eget straffebud mot fratakelse av tjenestevåpen, forsterket vern av offentlige tjenstepersoner på andre måter, unntak fra foreldelse for lovbrudd som har hatt døden til følge, presisering av vilkåret "utilbørlig press" i straffebudet mot tvangsekteskap, nytt straffebud om utleie av lokaler til ulovlig utnyttelse av arbeidstakere, samt endringer i straffebudet om krenkelse av representanter for fremmed stat.

Politidirektoratet har forelagt høringen for samtlige politidistrikt, Økokrim og Politihøgskolen. Kripas fikk høringen direkte, men har blitt bedt om å henstille høringsuttalelsen sin til direktoratet. Vi har mottatt innspill fra Sør-Øst, Oslo, Vest, Øst og Nordland politidistrikt, samt fra Politihøgskolen og Kripas. Alle mottatte innspill fra underliggende enheter følger vedlagt Politidirektoratets høringssvar. Videre har vi mottatt innspill fra Koordineringsenheten for ofre for menneskehandel (KOM), som er administrativt underlagt Politidirektoratet, og fra Hovedverneombudet i politi- og lensmannsetaten. Uttalelsene fra KOM og Hovedverneombudet følger vedlagt.

Høringssvaret vårt benytter det samme punktvis oppsettet som i høringsnotatet.

2. Utvidelse av og endringer i avvergingsplikten

2.3.1. Terminologisk endring

Departementet ønsker å få klarere frem at alle straffbarhetsvilkårene ikke må være oppfylt for at avvergingsplikten i straffeloven § 196 skal inntre, og foreslår derfor å erstatte vilkåret "straffbar handling" med "lovbrudd" for på den måten å få frem at man har plikt til å avverge

Politidirektoratet

Post: Postboks 2090 Vika, 0125 Oslo
Besøk: Fridtjof Nansens vei 14/16

Tlf: 23 36 41 00
Faks: 23 36 42 96
E-post: politidirektoratet@politiet.no

Org. nr.: 982 531 950
Giro: 7694.05.18020
www.politi.no

handlinger som objektivt sett innebærer lovbrudd selv om gjerningspersonen ikke kan straffes fordi vedkommende for eksempel er utilregnelig eller ikke har handlet med nødvendig skyld.

I likhet med innspillene fra de underliggende enhetene er Politidirektoratet enig i at begrepet "straffbar handling" bør erstattes med "lovbrudd" for tydeligere å få frem at avvergingsplikten gjelder uavhengig av om straffbarhetsvilkårene er oppfylt. Etter vårt syn synes en slik presisering å være hensiktsmessig og viktig. Vi støtter derfor forslaget og tiltrer departementets vurdering.

2.3.2. Utvidelse av avvergingsplikten til å gjelde flere lovbrudd

I høringsnotatet foreslås det en utvidelse av avvergingsplikten i straffeloven § 196 til blant annet å omfatte flere straffebud. Etter departementets syn bør kjernen i avvergingsplikten fremdeles være alvorlige krenkelser av rikets indre og ytre sikkerhet, store skadeforvoldelser, terrorhandlinger, grove seksuallovbrudd og grove voldslovbrudd.

Politidirektoratet deler departementets oppfatning om at avvergingsplikten bør forbeholdes de mest alvorlige lovbruddene som har store konsekvenser for samfunnet og den enkelte borgers integritet. Etter vår oppfatning synes den foreslåtte utvidelsen av avvergingsplikten å være i tråd med dette. Med støtte fra innspillene fra underliggende enheter tiltrer Politidirektoratet samtlige forslag om utvidelse av avvergingsplikten i straffeloven § 196. Særskilte merknader til de enkelte forslagene følger nedenfor.

Politidirektoratet vil videre benytte anledningen til å komme med noen bemerkninger til straffeloven § 196 generelt.

Som påpekt i Kripas' høringsinnspill, reises det også spørsmål ved om strafferammen på ett år i straffeloven § 196 er tilstrekkelig og det foreslås at det vurderes å heve maksimumsstraffen sett hen til den alminnelige rettsoppfatningen. Politidirektoratet stiller seg positive til en vurdering av dette spørsmålet.

Politi­høgskolen har i sitt høringsinnspill påpekt at straffeloven § 196 er en svært juridisk preget lovtekst og at bestemmelsen krever at vanlige borgere, ofte under tidspress, må skaffe seg innsikt i kompliserte rettslige spørsmål om en handling som ennå ikke er foretatt for eksempel skal anses som grov eller ikke. Politi­høgskolen foreslår at det i fremtiden bør vurderes redigering av bestemmelsen slik at den blir lettere å forstå for borgerne som skal etterleve den. Politidirektoratet støtter en slik tilnærming sett hen til kunnskapen om utfordringene som ligger ute i praksisfeltet knyttet til avvergingsplikten.

2.3.2.2. Terrorhandlinger

Departementet foreslår at straffe­bestemmelsene om terrorhandlinger i straffeloven § 131 og terrorforbund i straffeloven § 133 bør omfattes av avvergingsplikten i straffeloven § 196.

Politidirektoratet støtter departementets forslag og tiltrer vurderingene som fremkommer i høringsnotatet. Vi viser til at Kripas tidligere i hørings­ssvar av 5. september 2014 punkt 4.2.5 til departementets høringsbrev 17. juni 2014 med forslag til lov om ikraft­setting av straffeloven 2005 mv. har foreslått en slik utviding av avvergingsplikten. Som påpekt av Øst politidistrikt vil en utvidelse av avvergingsplikten til også å gjelde straffeloven §§ 131 og 133 kunne ha en klargjørende effekt for personer som ikke har inngående kjennskap til straffelovens bestemmelser og som ikke umiddelbart ser at de fleste lovbrudd som vil anses som

terrorhandlinger eller terrorforbund allerede er omfattet av avvergingsplikten i relasjon til andre bestemmelser.

2.3.2.3. Alvorlig miljøkriminalitet og menneskehandel

Departementet foreslår at grov menneskehandel i straffeloven § 258 bør omfattes av avvergingsplikten. Departementet ønsker synspunkter på om avvergingsplikten også bør gjelde straffeloven § 257 (menneskehandel). Straffebestemmelsen om alvorlig miljøkriminalitet i straffeloven § 240 foreslås også inntatt i straffeloven § 196.

I tråd med samtlige innspill fra underliggende enheter, er Politidirektoratet enige og støtter departementets forslag om at alvorlig miljøkriminalitet bør omfattes av avvergingsplikten. Lovbruddet har mye til felles med de andre lovbruddene som allerede er omfattet av avvergingsplikten.

Politidirektoratet støtter videre departementets forslag om å utvide avvergingsplikten til også å gjelde grov menneskehandel (straffeloven § 258). Dette er også i tråd med samtlige innspill fra vi har mottatt.

Når det gjelder departementets spørsmål om straffeloven § 257 (menneskehandel) bør omfattes av avvergingsplikten, er ikke høringsinnspillene fra distriktene helt samstemte på dette punktet.

Vest og Nordland politidistrikt mener at avvergingsplikten bør begrenses til å gjelde de grove tilfellene av menneskehandel og at straffeloven § 257 ikke bør omfattes av avvergingsplikten. Vest politidistrikt viser særlig til at menneskehandelparagrafen er noe vanskelig tilgjengelig og at det kan være vanskelig å avdekke/identifisere ofre for menneskehandel. Grov menneskehandel vil være lettere å identifisere da det ofte vil være snakk om mindreårig offer.

Sør-Øst politidistrikt mener på den andre siden at avvergingsplikten ikke bør begrenses til grov menneskehandel, men også omfatte straffeloven § 257 idet det kan være vanskelig å vite hvor grensen mellom "simpel" og grov menneskehandel går. Politihøgskolen, Oslo politidistrikt og Koordineringsenheten for ofre for menneskehandel (KOM) fremholder også at straffeloven § 257 bør omfattes av avvergingsplikten sett hen til vanskeligheten med å vurdere hvorvidt en handling er grov eller ikke. Kripas har ikke uttalt seg særskilt om spørsmålet i sitt innspill, men viser til at de i tidligere hørings svar av 5. september 2014 til departementets høringsbrev av 17. juni 2014 med forslag til lov om ikraftsetting av straffeloven 2005 mv. har foreslått å utvide avvergingsplikten til også å omfatte straffeloven § 257 under henvisning til at dette er et alvorlig lovbrudd som har mye til felles med de bestemmelser som allerede er omfattet.

Som påpekt av Koordineringsenheten for ofre for menneskehandel (KOM) er menneskehandel en skjult kriminalitetsform, og en vurdering av hvorvidt man står overfor grov menneskehandel vil ofte forutsette etterforskning. For utenforstående som ikke har inngående kjennskap til straffelovbestemmelsene og/eller det konkrete saksforholdet, kan det være krevende å avgjøre hvorvidt et forhold skal anses som menneskehandel eller grov menneskehandel. En utvidelse av avvergingsplikten til kun å gjelde grove tilfeller av menneskehandel kan både skape forvirring og høyne terskelen for å varsle om alvorlige lovbrudd.

Politihøgskolen uttaler også følgende i sitt innspill i pkt. 2.3.2:

"Hvis man knytter avvergingsplikten til § 258, vil en del klare tilfeller av menneskehandel falle utenfor avvergingsplikten. Det er også verdt å merke seg at offentlig ansatte og en del andre yrkesgrupper allerede har en plikt til å varsle barnevernet hvis det er grunn til å tro at et barn blir utsatt for menneskehandel (barnevernloven § 6-4).

Slik vi ser det, kan det være minst like vanskelig å avgjøre om menneskehandel er grov som å avgjøre om det foreligger menneskehandel. Vi vil derfor tilrå at straffeloven § 257 om menneskehandel innlemmes i straffeloven § 196."

Etter Politidirektoratets vurdering bør avvergingsplikten også omfatte de alminnelige tilfellene i straffeloven § 257 og foreslår at også denne bestemmelsen inntas i straffeloven § 196. Vi viser for øvrig til vår høringsuttalelse av 16. september 2014 om forslaget til lov om ikraftsetting av straffeloven 2005, hvor Politidirektoratet sluttet seg til forslaget fra Kripos om å utvide avvergingsplikten til også å omfatte straffeloven § 257.

2.4.2.4. Tvangsekteskap

Departementet foreslår at tvangsekteskap i straffeloven § 253 bør omfattes av avvergingsplikten i straffeloven § 196.

Politidirektoratet støtter forslaget. Dette er også i tråd med innspillene direktoratet har mottatt fra underliggende enheter, samt i tråd med direktoratets tidligere innspill av 4. november 2016 til handlingsplan "Retten til å bestemme over eget liv. Handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse "2017-2020)".

Vi viser også til at tvangsekteskap ellers er et straffbart forhold det er vanskelig å bekjempe fra politiets side og anser det som et viktig virkemiddel i forebygging og bekjempelse av tvangsekteskap at bestemmelsen omfattes av avvergingsplikten.

2.3.2.5. Seksuallovbrudd mv. rettet mot barn mellom 14 og 16 år

Departementet foreslår at inngåelse av ekteskap med barn under 16 år i straffeloven § 262 annet ledd, skal omfattes av avvergingsplikten. Ved inngåelse av ekteskap med barn under 16 år skal avvergning skje uansett om ektefellene er omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling etter straffeloven § 262 tredje ledd og det foreslås ikke noe unntak for avvergingsplikten i slike tilfeller.

Videre foreslår departementet at straffeloven §§ 302 til 304 (seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år, grov seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år og seksuell handling med barn under 16 år) ikke skal inntas i straffeloven § 196 med den begrunnelse at avvergingsplikten bør være forbeholdt de groveste lovbruddene. Departementet er likevel åpen for å vurdere om avvergingsplikten bør omfatte grov seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år (straffeloven § 303), og ber om høringsinstansenes syn på dette spørsmålet.

Politidirektoratet støtter forslaget om å innlemme straffeloven § 262 annet ledd (inngåelse av ekteskap med barn under 16 år) i straffeloven § 196. Som påpekt av Sør-Øst politidistrikt vil dette kunne være et effektivt virkemiddel for å forhindre barneekteskap.

Politidirektoratet støtter videre at straffeloven § 303 bør omfattes av avvergingsplikten. Dette er også i tråd med innspillene fra underliggende enheter som er samstemte i denne vurderingen.

Når det gjelder vurderingen av om straffeloven §§ 302 og 304 også bør omfattes av avvergingsplikten, er synspunktene fra de underliggende enhetene noe delte.

Ettersom det kan være vanskelig å nyansere mellom alminnelige og grove handlinger, er det Politidirektoratets oppfatning at avvergingsplikten bør gjelde alle former for seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år. Etter direktoratets syn bør derfor også straffeloven § 302 omfattes av avvergingsplikten. Slik direktoratet ser det, vil det ikke fremstå som uforholdsmessig at også disse straffebestemmelsene tas inn i avvergingsplikten da seksuell omgang med barn under den seksuelle lavalderen må kunne karakteriseres som en alvorlig krenkelse i seg selv – uavhengig av den seksuelle omgangens grovhet. Politiet må også ofte gjennomføre en del etterforskning før det kan avgjøres om en handling anses som grov eller ikke i straffelovens forstand.

Politidirektoratet er ellers enig i departementets forslag om ikke å innta straffeloven § 304 i § 196.

2.3.2.6. Seksuell omgang med innsatte mv. i institusjon

Departementet har i høringsnotatet foreslått at straffeloven § 296 ikke skal inntas i avvergingsplikten i straffeloven § 196.

I høringsinnspillene som direktoratet har mottatt har det vært noe divergerende syn på dette spørsmålet. Oslo og Sør-Øst politidistrikt støtter departementets forslag om ikke å inkludere bestemmelsen i straffeloven § 196 under henvisning til at bestemmelsen ikke inneholder elementene av grovhet som ellers kjennetegner øvrige lovbrudd i avvergebestemmelsen. Også Vest politidistrikt har påpekt at bestemmelsen ikke bør omfattes av avvergingsplikten sett særlig hen til bestemmelsens strafferamme på fengsel inntil seks år og at forholdene ikke nødvendigvis vil ligge innenfor kjernen av avvergingsplikten.

Politihøgskolen viser i sin uttalelse til at denne typen saker i noen tilfeller vil kunne innebære misbruk av overmaktforhold. Politidirektoratet er av den oppfatning at forhold som omfattes av straffeloven § 296 uansett representerer alvorlige lovbrudd sett hen til at innsatte i institusjon i mange tilfeller vil kunne karakteriseres som særlig sårbare. Politidirektoratet foreslår at seksuell omgang med innsatte mv. i institusjon inkluderes i avvergingsplikten.

2.3.3. Avvergingsplikt ved prevensjonsveiledning overfor barn under 14 og 16 år

I høringsnotatet foreslås det et nytt annet ledd annet og tredje punktum i straffeloven § 196 hvor det gjøres unntak fra avvergingsplikten i tilfeller av seksuell omgang med barn under 14 hvor de involverte er omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling. Unntaket vil primært være myntet på helsepersonell, men vil også kunne treffe for eksempel lærere og foreldre. Departementet påpeker at det i praksis kun vil være de klare tilfellene av jevnbyrdighet i alder og utvikling som vil falle utenfor avvergingsplikten etter forslaget.

Politidirektoratet støtter departementets forslag om å innta unntak fra avvergingsplikten der vilkårene i straffeloven § 308 om jevnbyrdighet i alder og utvikling er oppfylt. Direktoratet ser at dette kan by på utfordringer i den praktiske utøvelsen av bestemmelsen. Vi viser i denne forbindelse til punkt 2.2.3 i Politihøgskolens høringsinnspill.

2.3.4. Avverging av kjønnslemlestelse, herunder utskutt foreldelse

Departementet foreslår at straffeloven § 284 om kjønnslemlestelse bør omfattes av avvergingsplikten i straffeloven § 196. Departementet viser til at det i dag følger en særskilt

avvergingsplikt ved kjønnlemlestelse i straffeloven § 284 tredje ledd, men at bestemmelsen kun omfatter nærmere bestemte yrkesutøvere. Etter departementets syn bør avvergingsplikten følge av straffeloven § 196, og det forslås derfor at den inntas der og at straffeloven § 284 tredje ledd oppheves.

Politidirektoratet støtter departementets forslag om inkludering av kjønnslemlestelse i avvergingsplikten i straffeloven § 196. Vi viser til at dette også er i tråd med samtlige høringsinnspill fra underliggende enheter. Direktoratet mener videre at en overføring av avvergingsplikten for kjønnslemlestelse til straffeloven § 196 ikke må påvirke utskutt foreldelse og at utskutt foreldelse bør gjelde kjønnlemlestelse, som er et alvorlig lovbrudd rettet mot barn. Direktoratet støtter videre departementets forslag om at "foreldelsesfristen begynner å løpe når fornærmede er fylt 18 år".

Videre mener Politidirektoratet at det bør vurderes og også ta inn straffeloven § 285 om grov kjønnlemlestelse i straffeloven § 196 på samme måte som de øvrige grove overtredelsene som er listet opp i bestemmelsen.

3. Utenomrettslig tvangsekteskap

Departementet foreslår å innta et særskilt straffebed som rammer utenomrettslig tvangsekteskap. Selv om utenomrettslig tvangsekteskap etter omstendighetene kan omfattes av andre straffebed i straffeloven, foreslås det å innta et nytt annet og tredje ledd i straffeloven § 253 for å sikre et bedre vern av individet. Når det gjelder den konkrete utformingen av forslaget, har departementet tatt utgangspunkt i den svenske straffebestemmelsen. Forslaget lyder som følger:

"På samme måte straffes den som ved atferd som nevnt i første ledd tvinger noen til å inngå et ekteskapslignende forhold, dersom det inngås i henhold til et sett av regler som gjelder innenfor en gruppe, og som

- a) innebærer at partene betraktes som ektefeller med rettigheter og forplikter overfor hverandre, og
- b) regulerer hvordan det ekteskapslignende forholdet kan oppløses."

Politidirektoratet støtter departementets forslag om behov for endringer av straffeloven § 253 slik at også utenomrettslig tvangsekteskap omfattes. Forslaget er grundig diskutert i høringsnotatet. Forslaget er i tråd med innspill direktoratet har sendt departementet tidligere, slik som vist til i høringsnotatets punkt 3.1. Forslaget støttes også av innspillene som har kommet inn fra underliggende enheter.

Som påpekt av Kripos vil det ofte være vanskelig å fastslå hvorvidt et ekteskap er gyldig inngått i utlandet. I mange land der tvangsekteskap er utbredt, hefter det tvil ved offentlige dokumenters ekthet og opprinnelse på grunn av manglende notoritet og fare for korrupsjon, samt at det sjelden foreligger objektive bevis som kan bekrefte fornærmedes historie. Kripos påpeker videre at det kan være store variasjoner, også internt i samme land, om et ekteskap anses gyldig inngått eller ikke. Kripos uttaler videre:

"Komplisert bevisføring om hvorvidt ekteskap er formelt gyldig vil kunne ta oppmerksomheten bort fra det som bør være sakens hovedtema; at fornærmede er tvunget inn i en uønsket livssituasjon. Uformelle, ekteskapslignende arrangement kan ha samme virkning for fornærmede som et formelt korrekt inngått ekteskap.

Erfaringsmessig viser dette seg i form av at partene ikke står fritt til å velge en annen ektefelle, omgivelsene anser dem som gift, og ordningen må eventuelt annulleres gjennom en skilsmisse i overensstemmelse med reglene som ekteskapet ble inngått etter."

Politidirektoratet er enig i Kripos vurdering.

Når det gjelder forslagetets utforming, stiller Øst politidistrikt spørsmål ved om det er hensiktsmessig å sette som absolutt vilkår: "b) regulerer hvordan det ekteskapslignende forholdet kan oppløses". Vi viser til distriktets uttalelse under punkt 2 på side 3 og slutter oss til dette:

"Øst politidistrikt antar at det kan forekomme ekteskapslignende forhold som er inngått etter et ganske omfattende sett av regler og som i praksis har samme virkninger som et formelt gyldig ekteskap, uten at det foreligger regler om hvordan ekteskap skal oppløses – kanskje nettopp fordi det av kulturelle eller religiøse grunner ikke skal kunne oppløses."

Også Kripos er usikre på om det er nødvendig å oppstille krav om regler som regulerer hvordan det ekteskapslignende forholdet kan oppløses, idet inngåelsen av ekteskapet bør være det sentrale. Politidirektoratet er enig i dette.

Kripos har videre stilt spørsmål ved hensiktsmessigheten og nødvendigheten av å oppstille de bevistemaene som utkastet gjør. Kripos viser særlig til at vilkårene i forslaget om at det ekteskapslignende forholdet må være inngått "[...] i henhold til et sett av regler som gjelder innenfor en gruppe, og som [...] regulerer hvordan ekteskapslignende forholdet kan oppløses."

Som Kripos påpeker vil ad-hoc preget ekteskapsinngående ikke nødvendigvis reflektere et sett av regler innenfor en gruppe, men vil kunne gjøre at partene i realiteten betraktes som gift, slik som i Rt-2006-140. Politidirektoratet er enig med Kripos og mener at Kripos her gir en god beskrivelse av det som ofte er situasjonen.

4. Klargjøring av vilkåret "utilbørlig press" i straffebestemmelsen om tvangsekteskap

I høringsnotatet redegjøres det for hva som ligger i formuleringen "utilbørlig press" i straffeloven § 253 første ledd. Departementet anser det ikke som hensiktsmessig med en lovendring, men har likevel utarbeidet to alternative forslag til endringer. Departementet viser i høringsnotatet punkt 3.5.2 til at et alternativ til lovendring kan være informasjonstiltak som tar sikte på å motvirke feiloppfatninger om at bestemmelsen ikke rammer utilbørlig sosialt og psykisk press.

Politidirektoratet merker seg at departementets i utgangspunktet ikke ser en lovendring som hensiktsmessig. Samtidig påpekes det i høringsnotatet at bestemmelsen i dag nok kan medføre misoppfatninger. I høringsinnspillene fra underliggende enheter har det vært delte oppfatninger om behovet for lovendring. Sør-Øst og Øst politidistrikt mener det ikke er nødvendig med en presisering av "utilbørlig press". Oslo politidistrikt ser behovet for å klargjøre begrepet og mener alternativ 2 tydeliggjør best hva som er ment å være omfattet av straffebestemmelsen. Også Vest politidistrikt mener alternativ 2 fremstår som en god presisering og at denne bør inntas særlig for å motvirke potensielle feiloppfatninger.

Direktoratet mener det er hensiktsmessig å presisere begrepet "utilbørlig press" i lovteksten og støtter departementets forslag i alternativ 2.

5. Bedre vern av politi og andre offentlige tjenestemenn samt brann- og redningspersonell

I høringsnotatets kapittel 5 foreslås det en rekke endringer for å styrke vernet av politiet og andre offentlige tjenestepersoner, samt brann- og redningspersonell. Blant annet foreslås det skjerpet straff for skyting mot politiet, eget straffebud som rammer fratakelse av tjenestevåpen, vern av nødetater og skadeverk, samt forsterket vern av offentlige tjenestepersoner på andre måter.

Politidirektoratet stiller seg positiv til de foreslåtte endringene i tråd med innspillene vi har mottatt fra underliggende enheter. Særskilte merknader til de enkelte forslagene følger nedenfor.

Politidirektoratet vil innledningsvis vise til innspillet fra Oslo politidistrikt der det bemerkes at det er beklagelig at lovverket ikke fremstår som kjønnsnøytralt og hvor det påpekes at for eksempelet begrepet "polititjenesteperson" kan benyttes i stedet for "polititjenestemann".

Direktoratet vil også påpeke at de foreslåtte endringene anses positive fra et arbeidsmiljøperspektiv. Det er godt dokumentert at ansatte i politi- og lensmannsetaten utsettes for vold og trusler, og at dette påvirker den ansatte fysisk og mentalt, både umiddelbart og i et lengre perspektiv. Etter direktoratets oppfatning har den økte bruken av sosiale medier medført en lavere terskel for å komme med negative og til dels alvorlige ytringer på nett. Det er ikke utenkelig at dette også rammer etatens ansatte og at samfunnsutviklingen hva gjelder bruken av sosiale medier kan bidra til å øke antallet trusler mot etatens ansatte.

Selv om en kan hevde at vold og trusler egentlig er rettet mot den man representerer (ordensmakten), er det et faktum at det er enkeltindividet som må bære belastningen ved å bli utsatt for slike hendelser. Vi henviser for øvrig spesielt til Politidirektoratets publikasjon 2007/7: Rapport – Virkning av vold og trusler på arbeidsmiljøet i politi- og lensmannsetaten¹. I rapportens side 3 står det følgende:

"Vold og trusler mot ansatte i politi- og lensmannsetaten er et tema som har engasjert både arbeidsgiver- og arbeidstakersiden i flere år. Med denne rapporten ønsker begge parter å gi et felles og fornyet fokus på et alvorlig tema. Det alvorlige ligger i at ansatte kan få fysiske og psykiske skader under utøvelsen av sin tjeneste. Men like alvorlig og bekymringsfullt er at vold og trusler mot ansatte i ordens- og påtalemyndigheten i sin ytterste konsekvens kan påvirke myndighetsutøvelsen og dermed sette vårt demokrati i fare. Det er derfor viktig at både arbeidsgivere og arbeidstakere i etaten er bevisst på og iverksetter gode forebyggingstiltak og samtidig synliggjør for offentligheten en nulltoleranse for voldelige og truende angrep."

Direktoratet ser også økende tendenser hva gjelder antall anmeldelser som gjelder vold og trusler mot etatens ansatte.

¹ Politidirektoratet 2007, ISBN 978-82-92524-52-7

Vold og trusler mot etatens ansatte er ikke lett å forebygge da de ofte opptrer spontant og situasjonsbestemt. Effekten kan likevel være alvorlig og langvarig og det er derfor viktig å benytte et bredt spekter av virkemidler som enkeltvis og særlig samlet kan virke preventivt. Et forsterket vern av etatens ansatte vil kunne bidra til dette og vil også sende et verdifullt signal til etatens ansatte om at "samfunnet" er oppmerksom på situasjonen, utviklingen og betydningen av synlige og tydelige sanksjoner.

5.3.1. Skjerpet straff for skyting mv. mot politi og annen offentlig tjenestemann

Departementet foreslår en forhøyet strafferamme for grov vold eller trusler mot offentlig tjenestemann, samt innføring av minstestraft for bruk av skytevåpen mv. mot politiet i ny §§ 155 a og 155 b i straffeloven.

Politidirektoratet støtter forslaget til ny §§ 155 a og 155 b i tråd med innspillene fra underliggende enheter. Direktoratet er enig med departementet i at dagens straffelov i dag ikke i tilstrekkelig grad gjenspeiler alvoret ved at det løsnes skudd mot politiet og ser behov for at strafferammen økes.

Direktoratet er imidlertid skeptisk til innføring av minstestraft. Som påpekt i innspillene fra Kripos og Politihøgskolen vil minstestraft kunne føre til urimelige resultater i den enkelte sak og vil videre frata domstolene deres mulighet til å gjøre konkrete vurderinger og fastsette adekvat straff. Politihøgskolen har også trukket frem at innføring av minstestraft også vil gi dårlig sammenheng i regelverket når selv grov kroppsskade eller forsøk på drap ikke har minstestraft. Dersom det innføres minstestraft for skyting mot politiet, vil det kunne medføre krav om minstestraft på andre områder.

Når det gjelder forslaget til selve utformingen av § 155 b, har flere av distriktene påpekt at også andre offentlige tjenestepersoner bør omfattes av bestemmelsen. Politidirektoratet er enig i dette. Som påpekt av Politihøgskolen bør vernet kanskje også utvides til gjelde for særskilte utsatte yrkesgrupper.

Flere av distriktene har også trukket frem uklarheten knyttet til bestemmelsens ordlyd, særlig behovet for å tydeliggjøre hva som ligger i formuleringen "avfyre skytevåpen eller bruke sprengstoff eller annet redskap". Slik Kripos oppfatter forslaget er det videre ikke et krav at skytevåpenet må avfyres eller at sprengstoff eller redskap brukes *mot* politiet for at det skal rammes av bestemmelsen. Kripos er enig i en slik løsning, men stiller spørsmål ved om ikke overskriften i straffebudet i så fall bør endres. Politidirektoratet ser behov for å presisere ordlyden for å tydeliggjøre bestemmelsens anvendelsesområde og rekkevidde.

5.3.2 Egen straffebestemmelse som beskytter politiet mot å bli fratatt våpen

I høringsnotatet foreslås det å innta en ny § 156 a i straffeloven som skal straffe den som setter seg eller andre i besittelse av et tjenestevåpen eller på annen måten forårsaker at en offentlig tjenestemann mister kontrollen over et tjenestevåpen.

Politidirektoratet støtter departementets forslag og tiltrer vurderingene i innspillene fra distriktene. Som påpekt av Øst politidistrikt vil en egen bestemmelse være normdannende og understreke alvoret i det å forsøke å sette seg i besittelse av politiets skytevåpen. Oslo politidistrikt bemerker for øvrig at politiet har flere typer våpen og at det muligens bør presiseres hva slags våpen som er tiltenkt vernet etter straffeloven § 156 a.

5.3.3 Særskilt vern av brann- og redningspersonell

Departementet foreslår å endre straffeloven §§ 265 annet ledd bokstav a og 286 annet ledd bokstav a slik at også brann- og redningspersonell i innsats ved brann eller andre ulykker vernes av bestemmelsene.

Politidirektoratet støtter forslaget og viser særlig til Kripos' forslag om å erstatte formuleringen "andre ulykker" med "andre hendelser" for å tydeliggjøre at tilsiktede og utilsiktede hendelser omfattes av bestemmelsen. Vi er videre enige i Kripos' uttalelser om at samfunnet har en klar interesse i at også disse yrkesgruppene får utøve sitt arbeid uforstyrret.

5.3.4 Hindring av tjenestehandling ved vold eller trusler

Departementet foreslår å endre straffeloven § 155 første ledd slik at hindring av tjenestehandling ved vold eller trusler uttrykkelig fremgår av lovteksten.

Politidirektoratet støtter forslaget og tiltrer departementets begrunnelse i høringsnotatet.

5.3.5 Vern av offentlig myndighetsutøvelse mot skadeverk

Departementet foreslår å tilføye "skadeverk" til gjerningsbeskrivelsen i straffeloven § 155, ved siden av vold og trusler. Forslaget vil ramme den som forsøker å påvirke eller hindre for eksempel et politioppdrag. Departementet anser det ikke for å være behov for en tilsvarende utvidelse av det eksisterende vernet av særskilt utsatte yrkesgrupper i straffeloven §§ 265 og 286.

Politidirektoratet støtter forslaget, men som påpekt av Oslo politidistrikt vil skadeverk også kunne ramme innsatsevnen til andre yrkesgrupper som for eksempel brannpersonell. Det bør dermed vurderes om ikke vernet også bør utvides til å gjelde særskilte utsatte yrkesgrupper i straffeloven §§ 265 og 286.

5.3.6 Trakassering av offentlige ansatte på grunn av deres tjenesteutøvelse

Departementet foreslår videre å tilføye "annen rettsstridig handling" til gjerningsbeskrivelsen i straffeloven § 155. Forslaget er blant annet ment å fange opp tilfeller med hets og trakassering på nett og sosiale medier som synes å være et økende og alvorlig problem.

Politidirektoratet støtter departementets forslag i tråd med distriktenes innspill.

Grov uaktsom vold mv. mot offentlig tjenestemann

I høringsnotatet legges det opp til vurdering av ny § 155 c i straffeloven om *grovt uaktsom* vold, trusler, skadeverk eller annen rettsstridig atferd mot offentlig tjenestemann.

Direktoratet støtter forslaget til en ny bestemmelse i tråd med distriktenes innspill.

6. Unntak fra foreldelse av straffansvar og idømt straff

Departementet foreslår at det skal gjøres unntak fra foreldelse for bestemte straffebud, herunder for straffebud som gjelder forsettlige handlinger som har hatt døden til følge etter straffeloven §§ 175 (grovt tortur), 274 (grovt kroppsskade), 283 (grovt mishandling i nære relasjoner), 285 (grovt kjønnslemløstelse) og 328 (grovt ran).

Videre foreslås det en ny straffebestemmelse i straffeloven § 355 a om grovt overtredelse av straffeloven § 355 (fremkalling av fare for allmennheten), hvor dødsfølge inngår i vurderingen

av om overtredelsen er grov. Departementet foreslår videre at straffeloven § 91 endres slik at den kun viser til straffeloven § 355 a. Gjeldende formulering av årsakssammenhengen ("på grunn av"), foreslås endret til "som følge av" for å tydeliggjøre at ikke-foreldelse forutsetter at dødsfølgen inngår i vurderingen av om lovbruddet er grovt etter straffeloven § 24.

Departementet peker på at det også vil være naturlig å videreføre den gjeldende strafferammen i straffeloven § 355 på fengsel inntil 15 år i det nye straffebudet om grov overtredelse, og sette ned høyeste strafferamme for ordinære overtredelser til fengsel inntil 15 år.

Departementet foreslår også at det inntas et nytt annet ledd i straffeloven § 91 som tilsvarer regelen i straffeloven § 86 tredje ledd. Straffeloven § 86 tredje ledd bestemmer at der noen i samme handling har begått flere lovbrudd som foreldes til forskjellig tid, gjelder den lengste fristen for alle lovbruddene. Departementets forslag til et nytt annet ledd i straffeloven § 91 gjør unntak fra dette ved at ingen av lovbruddene foreldes dersom noen i samme handling begår flere lovbrudd hvorav ett ikke foreldes etter straffeloven § 91 første ledd.

I høringsnotatet viser departementet til at synet på hvilke handlinger som anses så alvorlig at straffansvar ikke bør foreldes, er endret i senere år og at det derfor kan være naturlig at dette gjenspeiles i reglene om foreldelse av idømt straff. Departementet foreslår dermed at idømt straff for lovbrudd som nevnt i straffeloven § 91 ikke foreldes.

Politidirektoratet støtter departementets forslag om unntak for foreldelse av straffansvar og idømt straff og tiltrer vurderingene i høringsnotatet. Dette er også i tråd med innspillene fra underliggende enheter. Det synes som en logisk sammenheng i regelverket at der straffansvar ikke foreldes vil heller ikke straffansvar ved idømt straff foreldes.

I Kripos' innspill foreslås det at departementet vurderer å ta med straffeloven § 175 b (grov tvungen forsvinning) i oppregningen i § 91. Politidirektoratet er enig i dette og mener departementet bør vurdere spørsmålet.

Selv om det ikke er berørt i høringsnotatet, mener vi i likhet med Kripos at drapsforsøk også bør være unntatt foreldelse. Hensynene som begrunner hvorfor drap er unntatt foreldelse vil også gjøre seg gjeldende ved drapsforsøk. Ved drapsforsøk vil gjerningspersonen ha hatt drapsforsett, og det er ofte tilfeldig hvorvidt fornærmede overlever. For fornærmede som overleverer drapsforsøk, kan det være vanskelig å forstå at vedkommende skal ha et dårligere strafferettslig vern enn etterlatte til en som blir drept.

7. Utleie av lokaler til ulovlig utnyttelse av arbeidstakere

Departementet foreslår å endre straffeloven slik at en som leier ut lokaler og forstår at lokalene blir brukt til "sosial dumping" eller utviser grov uaktsomhet i denne sammenheng, skal kunne straffes. Departementet påpeker at gjeldende rett ikke alltid vil gi grunnlag for straffansvar i slike tilfeller og at et nytt straffebud således kan medføre en utvidelse av straffansvaret, lette bevisproblematikk og i tillegg gjøre det klarere at slik utleie er straffbart. Departementet foreslår at overtredelser av det nye straffebudet skal straffes med bot eller fengsel inntil tre år. Videre foreslås det at et eventuelt nytt straffebud plasseres i straffeloven kapittel 24 om vern av den personlige frihet og fred, for eksempel ny § 260 a.

Det er videre forslått en endring av straffeloven § 257 første ledd bokstav b hvor vilkåret "arbeid eller tjenester" endres tilbake til "tvangsarbeid eller tvangstjenester", slik det lød i straffeloven 1902 § 224.

Under henvisning til Oslo politidistrikts innspill, støtter Politidirektoratet departementets forslag til et nytt straffebud som medfører skjerpelse og utvidelse av straffeansvaret ved utleie av lokaler til ulovlig utnyttelse av arbeidstakere. Det antas at nytt straffebud vil medføre en tydeliggjøring av at slik utleie er straffbar, samt gjøre bevisføringen lettere.

Når det gjelder utformingen av forslaget til ny § 260 a første ledd, har Oslo politidistrikt foreslått å endre formuleringen "ulovlig utnyttelse av arbeidstakere" til "ulovlig utnyttelse av noens arbeidskraft" og mener dette vil være enklere bevismessig og ramme de samme personer som er tenkt vernet uten at det oppstilles som krav at de skal være arbeidstakere i alminnelig forstand. Videre har distriktet påpekt at formuleringen "at lokalene *skal* brukes til" kan gi indikasjoner på at utleier allerede på tidspunktet for etableringen av leieforholdet må ha hatt kunnskap om at lokalene vil bli brukt til ulovlig utnyttelse av arbeidstakere. Politidirektoratet ser at ordlyden åpner for en slik tolkning, og foreslår i likhet med distriktet at ordet "skal" tas ut av bestemmelsen for å tydeliggjøre bestemmelsens rekkevidde.

Oslo politidistrikt har i sitt innspill også påpekt at det bør vurderes å endre utlendingsloven § 108 tredje ledd bokstav b og at en endring vil kunne gi politiet et godt verktøy i det daglige arbeidet med bekjemping av sosial dumping og arbeidslivskriminalitet relatert til utnyttelse av lovlig engasjert utenlandsk arbeidskraft hvor det ikke dreier seg om menneskehandel. Direktoratet er enig i at en endring vil kunne være hensiktsmessig og anmoder departementet om å vurdere behovet for dette nærmere.

Koordineringsenheten for ofre for menneskehandel (KOM) skriver i sitt innspill at de "anbefaler at menneskehandel også nevnes spesifikt blant de situasjoner som rammes av straffebudet, se punkt 7.4.2 avsnitt 5–8. Dette forstås implisitt av teksten, men vi mener av pedagogiske hensyn at det også bør nevnes spesifikt i denne delen av forarbeidene til lovforslaget." Politidirektoratet støtter dette.

7.4.5. Endring av straffeloven § 257 i lys av HR-2017-1124-A

I høringsnotatets punkt 7.5.4 foreslår departementet å endre vilkåret i straffeloven § 257 første ledd fra "arbeid eller tjenester" tilbake til "tvangsarbeid eller tvangstjenester" slik det lød i straffeloven 1902 § 224. Bestemmelsen om menneskehandel gjennomgikk ved videreføringen til straffeloven § 2005 flere endringer ved at "tvinger" ble tilføyd som et eget alternativ ved siden av "utnytter eller forleder", mens vilkårene "tvangsarbeid eller tvangstjenester" ble erstattet med "arbeid og tjenester". Det fremgår av forarbeidene at det ikke skulle medføre noen realitetsendring, men som påpekt av førstvoterende i Høyesteretts som HR-2017-1124-A innebærer dette en utvidelse av straffebudets rekkevidde ettersom "tvang" ikke lenger står som en nødvendig komponent for å kunne domfelle etter første ledd bokstav a.

Etter Politidirektoratets syn, er departementets forslag om å innta begrepet "tvangsarbeid eller tvangstjenester" tuftet på at dagens utforming av straffeloven § 257 ikke nødvendigvis gjenspeiler de tilfellene av menneskehandel som tilsvarer formålet og hensynet bak straffebestemmelsen. Det synes å være utfordrende å finne formuleringer som er dekkende for de handlinger som det er ønskelig å kriminalisere.

Innspillene som Politidirektoratet har mottatt, har ikke vært samstemte når det gjelder departementets forslag om endring av straffeloven § 257.

Kripos støtter ikke departementets forslag med følgende begrunnelse:

"Definisjonen av menneskehandel, slik det følger både av Palermo-protokollen og av straffeloven, er knyttet til bestemte former for utnyttelse (exploitation). Det gjelder også utnyttelse til arbeid. Ordet "tvang" er språklig sett et relativt sterkt uttrykk. Førstvoterende i HR-2017-1L24-A uttaler om dette, i avsnitt 25: "Karakteristikken "tvangsarbeid" forutsetter at vedkommende ikke gis noe annet realistisk valg enn å arbeide. Dette dekker naturligvis situasjoner hvor det er umulig å bryte ut. Men det foreligger tvangsarbeid også dersom alternativene til dette arbeidet alt i alt vil være uforholdsmessig byrdefulle." I avsnitt 26 flg. utdypes grensen for det straffbare ytterligere, Slik straffeloven § 257 nå lyder, gir den etter vår oppfatning god forutberegnelighet med hensyn til hvor grensen for det straffbare går, når den ses i sammenheng med presiseringene i forarbeidene og rettspraksis. Rettstilstanden i etterkant av de siste avgjørelsene fra Høyesterett om menneskehandel til tvangsarbeid synes klar. Det er ikke tvilsomt at også andre tilfeller enn det man etter en streng språklig forståelse vil karakterisere som "tvang" rammes av bestemmelsen.

En endring tilbake til tidligere ordlyd kan gi inntrykk av at grensen for det straffbare er høyere enn det som faktisk er gjeldende rett, Sett hen til legalitetsprinsippet vil det være uheldig. Sett i lys av HR-2017-1L24-A taler derfor de beste grunner for å la § 257 stå uendret. Departementet har selv følgende bemerkning til endringsforslaget, i høringsnotatet side 71 siste avsnitt: "Språklig kan det likevel fremstå som overflødig at bestemmelsen da blant annet vil ramme den som "tvinger" noen til "tvangsarbeid". Etter vår oppfatning er også dette et poeng som taler mot endring."

Oslo politidistrikt uttrykker tvil om departementets forslag bør tiltres, men mener straffeloven § 257 implisitt må tolkes slik i dag at det må foreligge et element av tvang. Distriktet ser likevel også at det kan være hensiktsmessig med en tydeliggjøring av dette ved å gjeninnføre "tvang" i lovteksten.

Nordland politidistrikt tiltrer departementets forslag uten nærmere begrunnelse.

Koordineringsenheten for ofre for menneskehandel (KOM) støtter også departementets forslag.

Etter Politidirektoratets oppfatning er dagens straffelov § 257 utformet på en slik måte at tvangselementet ikke kommer tydelig nok frem. Lovteksten gjengir ikke i tilstrekkelig grad de tilfellene som lovgiver har som formål å ramme. Ved gjeninnføring av tvangsbegrepet får man synliggjort tvangselementet i større grad enn i dagens lovtekst, men risikerer samtidig at listen for hva som er straffbart blir lagt høyere enn intensjonen opprinnelig var sett hen til HR-2017-1124-A. Opprettholder man dagens lovtekst får man ikke synliggjort tvangselementet, som er nødvendig for at det objektive skyldkravet i straffelovens § 257 skal være oppfylt.

Politidirektoratet er enig med departementet i at det er behov for å beskrive tvangselementet tydeligere enn det som fremkommer i dagens lovtekst, men vi anmoder departementet om å vurdere den språklige utformingen av bestemmelsen nærmere, jf. tidligere kommentarer knyttet til dette.

8. Krenkelse av representant for fremmed stat

I høringsnotatet drøfter departementet behovet for å endre straffeloven § 184 og oppstiller to alternative forslag til endringer. Slik bestemmelsen lyder i dag, straffes den som øver vold eller opptre truende eller fornærmelig overfor en representant for fremmed stat, jf. straffeloven § 184 a. Departementet påpeker at ærekrenkelser er avkriminalisert og at ytringsfriheten i dag står så sterkt at det reelle anvendelsesområdet for et straffansvar ved "fornærmelig" opptreden vil være begrenset og foreslår derfor i alternativ 1 å fjerne "opptre fornærmelig" fra bestemmelsen. Departementet påpeker på den andre siden at Wien-konvensjonen artikkel 29 forplikter statene til å beskytte diplomatiske representanter mot angrep på deres verdighet. Alternativ 2 fastholder et strafferettslig vern mot krenkelser, men synliggjør at det kun er rettstridige krenkelser som straffes ved at formuleringen "opptre fornærmelig" erstattes med "opptre truende overfor eller på annen måte rettstridig krenke" representant for fremmed stat. Ved utformingen av begge alternativene foreslår departementet å tilføye at også "organisasjon eller et familiemedlem som tilhører representantens husstand" omfattes av straffeloven § 184 bokstav a.

Politidirektoratet viser til Kripas' høringsinnspill og tiltrer deres vurdering av departementets forslag. For det tilfellet det besluttes å endre straffeloven § 184, er departementets forslag i alternativ 1 å foretrekke da alternativ 2 fremstår som noe uklar og krevende å praktisere. Se ellers punkt 8.4. på side 6 i Kripas' høringsinnspill.

Med hilsen

Håkon Skulstad
assisterende politidirektør

Kristine Langkaas
seksjonssjef

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

HOVEDVERNEOMBUDET FOR POLITI- OG LENSMANNSETATEN

Møllergt. 39, 0179 OSLO,

Mobil; 90 28 34 40

E-post; audun.buseth@politiet.no

Politidirektoratet

Deres ref. 2017/39357

Vår ref.

Dato: 26.4.19

Hørings svar – Endringer i straffeloven – Bedre vern av politi og andre offentlige tjenestemenn samt brann- og redningspersonell

Viser til høringsnotat fra lovavdelingen desember 2018, S.nr. 18/5494. På vegne av vernetjenesten i politi- og lensmannsetaten ønsker jeg å komme med noen merknader til forslagene om bedre vern av politiet og andre offentlige tjenestemenn, samt brann- og redningspersonell.

Politiet skal sikre ro og ordne, og er samfunnets maktorgan i fredstid. I utførelsen av pålagte tjenestehandlinger er det dessverre en risiko å bli utsatt for vold, trusler og trakassering. I tillegg hender det at både politiansatte og deres familie blir utsatt for truende og ubehagelig oppmerksomhet som en følge av oppgaver som er utført som politiansatt. Vi støtter derfor endringer i straffeloven som styrker vernet for de som utfører politiets samfunnsoppdrag.

Skjerpet straff for skyting mv. mot politi og annen offentlig tjenestemann

Å løsne skudd mot politiet er i seg selv svært alvorlig. Det er derfor positivt at det er foreslått streng straff for slike hendelser. Nyansene kan være svært små om slike angrep er ment for å skremme eller skade. Derfor er det nødvendig at bestemmelsen også omfatter «skremmeskudd» eller tilsvarende handlinger. Det er naturlig at vernet også gjelder for annen offentlig tjenestemann som utøver politimyndighet.

Jeg vil for ordensskyld påpeke at vernet må omfatte alle arbeidstakere i politiet, også de som ikke utøver aktiv polititjeneste. Det er mulig at dette dekkes fullt ut av begrepet offentlig tjenestemann, men dersom det er en gråsoner eller tvil bør lovbestemmelsen utformes slik at det vil dekke ethvert angrep mot arbeidstakere i politiet. Det kan være for eksempel være arbeidstakere med sivile oppgaver på et politihus, publikumsmottak eller tilsvarende blir utsatt for en hendelse som er ment å ramme politiet. Slike hendelser må omfattes av lovbestemmelsen.

Begrepet «annen redskap som er egnet til å volde fare for betydelig skade på kropp» er nevnt i tillegg til skytevåpen og sprengstoff. Vi hører stadig oftere om hendelser med kniv, sverd, øks og lignende. Slike våpen er ikke nevnt i høringsnotatet, men har et betydelig skadepotensial og vil i mange tilfeller fremstå som minst like skremmende som et skytevåpen. Bestemmelsen av skjerpet straff bør derfor ikke avgrenses til skytevåpen, men generelt gjelde alle våpen som kan fremkalle frykt for tap av liv eller alvorlig skade.

Egen bestemmelse som beskytter politiet mot å bli fratatt våpen

Jeg antar at forslaget til ny § 156 a er å beskytte mot å bli fratatt skytevåpen. En slik bestemmelse støttes. Betegnelsen tjenestevåpen kan derimot være noe uklar. I våpeninstruks for politiet brukes begrepene skytevåpen, gassvåpen og sprengvåpen. I tillegg har politiet egne instruksjoner for maktmidler som batong og pepperspray. I disse dager gjennomføres et pilotprosjekt med bruk av elektrosjokkvåpen. Elektrosjokkvåpen brukes pr i dag i fire politidistrikt som er med i prosjektet. Dette kan utvides til hele landet etter pilotperioden. Skadepotensialet for det enkelte våpen og maktmiddel er varierende. Prinsipielt bør det uansett være straffbart å ta våpen eller maktmiddel fra politiet. Jeg vil derfor foreslå at ordlyden til ny § 156 a omfatter både våpen og maktmidler politiet disponerer.

Særskilt vern av brann- og redningspersonell

Foreslått endring som omfatter brann- og redningspersonell i innsats ved brann eller andre hendelser støttes. Det er naturlig at de har samme vern som helsepersonell.

Vern av offentlig myndighetsutøvelse mot skadeverk

Selv om forholdene i Norge ikke kan sammenlignes direkte med Sverige er det flere hendelser som vil omfattes av «skadeverk» også her i landet. Før Nokasranet i Stavanger 2004 ble en bil satt i brann for å hindre politiets arbeid. Forsettlig påkjørsler av politiets biler forekommer med jevne mellomrom. Skadeverk bør derfor tas inn i ny utforming av § 155.

Selv om det ikke har vært omfattende hendelser med skadeverk mot brann og helse er det flere gode grunner til å ta dette inn i lovverket for de øvrige nødetatene. Etter 22.7.11 er det utarbeidet samhandlingsprosedyrer mellom politi, brann og helse som medfører en langt mer offensiv tilnærming fra alle nødetatene ved spesielle oppdrag. I tillegg er det flere hendelser både brann og helse kan være på åsteder før politiet når frem. Et skadeverk mot en av nødetatenes materielle, eller annet skadeverk for å hindre en av nødetatenes arbeid vil påvirke hele oppdragsløsningen. Når det gjøres endringer i lovverket som omfatter skadeverk bør det gjelde alle nødetatene.

Trakassering av offentlige ansatte på grunn av deres tjenesteutøvelse

Politiets arbeidstakere skal i utgangspunktet vernes mot trusler og vold i utførelsen av sitt arbeid. Likevel er de fleste forberedt på å kunne bli møtt med trusler, vold, hets og trakassering i utøvelsen av sitt arbeid. De fleste opplever belastningen av slike hendelser langt verre om det rettes direkte mot den enkelte utenfor arbeidstid. Når den uønskede oppmerksomheten retter seg mot familie og andre nære blir dette særlig alvorlig. Sosiale medier og andre digitale plattformer har gjort det enklere å drive slik virksomhet. Vi er redd for at hyppighet og belastningen med slik atferd er øker. Det er derfor svært positivt med et sterkere vern og streng straff også mot gjengjeldelse for en tjenestehandling, og at dette ikke avgrenses til «vold eller trusler». Vernet for offentlige tjenestemenn bør likestilles med rettsvesenets aktører.

Med hilsen

Audun Buseth

Hovedverneombudet for politi- og lensmannsetaten

NOTAT

NATIONAL POLICE DIRECTORATE

Fra: Koordineringsenheten for ofre for
menneskehandel (KOM), Politidirektoratet

Dato: 9.4.2019
Saksnummer: 201805368-21 008

HØRINGSINNSPILL FRA KOORDINERINGSENHETEN FOR OFRE FOR MENNESKEHANDEL (KOM)

Innledning

Koordineringsenheten for ofre for menneskehandel (KOM) er et av tiltakene i myndighetenes arbeid mot menneskehandel, med en overordnet funksjon å være pådriver for tverretattlig samarbeid. KOM er administrativt underlagt Politidirektoratet og har et eget mandat fra Justis- og beredskapsdepartementet (JD). KOMs innspill er begrenset til punkter i høringsutkastet som gjelder menneskehandel.

Punkt 2.3.2.3 Utvidelse av avvergingsplikt til å gjelde menneskehandel

Departementet foreslår å innlemme straffeloven § 258 om grov menneskehandel i straffeloven § 196 om avvergingsplikt. Det innebærer at avvergingsplikten utvides kun til grove tilfeller. Departementet ber om synspunkter på om avvergingsplikten også burde gjelde straffeloven § 257.

KOM anbefaler at også straffeloven § 257 om menneskehandel innlemmes i straffeloven § 196. Som departementet skriver, innebærer menneskehandel alvorlige krenkelser av sårbare personer. Menneskehandel er en alvorlig form for kriminalitet, noe som også strafferammen i § 257 gjenspeiler. Lovbruddet har felles trekk med andre lovbrudd som allerede er omfattet av, eller som i høringen er foreslått innlemmet i, avvergingsplikten. Videre kan en overtredelse av straffeloven § 257 også omfatte overtredelse av andre alvorlige lovbrudd som allerede i dag er omfattet av avvergingsplikten.

Departementet vurderer at det kan være vanskelig for utenforstående å skille menneskehandel fra andre vanskelige situasjoner. KOM vurderer at dette også kan gjelde ved andre lovbrudd, som mishandling i nære relasjoner, seksuallovbrudd, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse, og at dette ikke er noe enestående ved menneskehandel. Det er heller ikke foretatt en tilsvarende differensiering ved sammenlignbare lovbrudd, som for eksempel § 282 Mishandling i nære relasjoner og § 283 Grov mishandling i nære relasjoner. Begge straffelovsbestemmelsene er innlemmet i avvergingsplikten.

Vi vil også påpeke at opplysningsplikten til barnevernet gjelder når det er grunn til å tro at et barn blir utsatt for menneskehandel (jf. barnevernloven § 6-4), og at det ikke er tatt inn noen differensiering mellom menneskehandel og grov menneskehandel i den sammenheng.

Politidirektoratet

I tillegg påpeker vi at det vil være krevende for enhver som ikke har inngående kjennskap til straffelovsbestemmelsen og/eller det konkrete saksforholdet å avgjøre om forholdet innebærer menneskehandel eller grov menneskehandel. Ved avgjørelsen av om overtredelsen, er grov skal det særlig legges vekt på om den som ble utsatt for handlingen var under 18 år, om det ble brukt grov vold eller tvang og om handlingen har medført betydelig utbytte. Menneskehandel er en skjult form for kriminalitet, og en vurdering av flere av disse momentene vil forutsette etterforskning. Utenforstående vil sjelden ha forutsetning til å kunne skille mellom de to bestemmelsene. Vi mener en utvidelse av bestemmelsen til kun å gjelde grove tilfeller av menneskehandel både kan skape forvirring og høyne terskelen for å varsle om alvorlige straffbare forhold.

Det er grunn til å tro at det er mørketall hva gjelder det reelle omfanget av mulig menneskehandel i Norge, og det er i dag svært få anmeldelser (i 2018 ble det registrert 45 anmeldelser for menneskehandel, 11 av de 46 anmeldelsene var for grov menneskehandel). KOM mener en innlemmelse av §§ 257 og 258 i avvergingsplikten er viktig både for fornærmedes mulighet til å komme ut av en utnyttelsessituasjon, for politiets mulighet til å avdekke menneskehandel, og for å senke etterspørselen etter arbeid eller tjenester som ytes av ofre for menneskehandel.

7.4.2 Hva slags virksomhet hos leietaker bør rammes av et skjerpet straffansvar for utleier

Punkt 7 i høringsbrevet gjelder utleie av lokaler til ulovlig utnyttelse av arbeidstakere, herunder menneskehandel. Vi støtter departementets vurderinger i punkt 7.4 og anbefaler herunder at menneskehandel også nevnes spesifikt blant de situasjoner som rammes av straffebudet, se punkt 7.4.2 avsnitt 5–8. Dette kan forstås implisitt av teksten, men vi mener av pedagogiske hensyn at det også bør nevnes spesifikt i denne delen av forarbeidene til lovforslaget.

7.4.5 Endring av straffeloven § 257 i lys av HR-2017-1124-A

I punkt 7.4.5 foreslår departementet å endre vilkåret "arbeid eller tjenester" i § 257 første ledd bokstav b tilbake til "tvangsarbeid eller tvangstjenester", slik det var i straffeloven 1902 § 224.

Den norske straffelovsbestemmelsens oppbygning og komponenter skiller seg noe fra legaldefinisjonen gitt i internasjonale konvensjoner. Definisjonen gitt i Palermo-protokollen artikkel 3 (som også er inntatt i Europarådskonvensjonen om tiltak mot menneskehandel) presiserer de tre komponentene som må oppfylles:

- *Handlinger:* "Rekruttering, transport, overføring, husing eller mottak av personer"
- *Midler:* "Ved hjelp av trusler om eller bruk av vold eller annen form for tvang, av bortføring, av bedrageri, av forledelse, av misbruk av myndighet eller av sårbar stilling eller av å gi eller motta betaling eller fordeler for å oppnå samtykke fra en person som har kontroll over en annen person"
- *Formål:* "Med sikte på utnytting. Utnytting skal som et minimum omfatte utnytting av andres prostitusjon eller andre former for seksuell utnytting, tvangsarbeid eller tvangstjenester, slaveri eller slaverilignende praksis, eller fjerning av organer"

I ny straffelov ble alternativet "tvinger" tatt med i innledningen i § 257, og ordet "tvang" knyttet til ordet arbeid ("tvangsarbeid") ble fjernet fra første ledd bokstav b. De språklige justeringene var ikke ment å innebære noen realitetsendring, men skulle uttrykke bedre at

utnyttelse til prostitusjon og andre seksuelle ytelser også kan ha elementer av tvang i seg, jf. Ot.prp. nr.22 (2008-2009) s. 421. Det er imidlertid flere forhold ved denne endringen som kan skape tvil om det faktisk ikke vil innebære noen realitetsendring:

Straffeloven § 257 angir tre vilkår. Gjerningspersonen(e) må utføre en *handling* som knytter seg til alternativene "tvinger", "utnytter" eller "forleder" en person. Videre må denne handlingen utføres med midlene, "vold", "trusler", "misbruk av sårbar situasjon" eller "annen utilbørlig adferd". Endelig må det foreligge et *formål* med handlingen som beskrevet i litra a-d. Komponentene i den norske straffeloven skiller seg fra Palermo definisjonen ved at "utnytter" ikke er knyttet til formålet, men listes opp som ett av handlingsalternativene til gjerningspersonen(e). Sammenblandingen av de tre komponentene gjør bestemmelsen kompleks og kan åpne for feiltolkninger.

Videre skiller den norske definisjonen seg fra Palermo protokollen ved at ordet "tvangsarbeid" ble fjernet og erstattet med ordet "tvinger" som en de handlinger som må utføres for å kunne dømmes for menneskehandel. Etter *ordlyden* kan en gjerningsperson dømmes for menneskehandel ved at man for eksempel "utnytter" en person ved "misbruk av sårbar situasjon" til arbeid, eller at man "forleder" noen ved "utilbørlig adferd" til arbeid. Som det fremgår av disse eksemplene vil man kunne dømmes for menneskehandel i situasjoner det ikke foreligger noen form for tvang knyttet til arbeidet. Det er etter *ordlyden* heller ikke et krav til "utnyttelse", ettersom de tre alternativene er sidestilt, noe som også skiller seg fra definisjonen i de internasjonale konvensjoner. Dette mener vi innebærer en faktisk realitetsendring selv om dette ikke var lovgivers intensjon.

Gjeninnføring av begrepene "tvangsarbeid eller tvangstjenester" vil være i tråd med definisjonen av menneskehandel i Palermo-protokollen, som også benytter disse begrepene. KOM mener lik begrepsbruk som i Palermo-protokollen er en fordel for å hindre ulike forståelser av hva menneskehandel innebærer. Vi er enig i at det språklig sett kan fremstå som overflødig at bestemmelsen da blant annet vil ramme den som "tvinger" noen til "tvangsarbeid". Ettersom forarbeidene til ny straffelov likevel presiserer at endringen ikke skulle innebære noen realitetsendring, og det i rettspraksis fra Høyesterett (HR-2017-1124-A) vises til lovens forarbeider, mener vi det bør være et avgjørende hensyn at ordlyden i bestemmelsen er presis. Det vil således bli klart at det ikke er tilstrekkelig at en person "ved misbruk av sårbar situasjon" "utnytter" en annen "til arbeid", slik som ordlyden i bestemmelsen kan gi inntrykk av. Det er videre et argument at rettspraksis fortsatt omtaler alternativet "tvinger ...til arbeid" som "tvangsarbeid" også etter at ordlyden ble endret i ny straffelov. Vi mener det bør være et avgjørende hensyn at ordlyden er i tråd med uttalelsene i forarbeidene og støtter dermed departementets forslag.

Kripos har kommet til en annen konklusjon hvor de argumenterer for at begrepene tvangsarbeid eller tvangstjenester ikke bør gjeninnføres. KOM vil understreke at vi noe på vei kan følge argumentasjonen som Kripos fremsetter, men i en helhetsvurdering har vi likevel kommet frem til motsatt konklusjon. Vi mener at begrepet "tvangsarbeid" ikke høyner terskelen for hva som kan anses som menneskehandel sammenlignet med alternativet "arbeid". Begrepet "tvangsarbeid" rommer flere ulike terskler, og hvorvidt det foreligger tvang beror på en helhetsvurdering av en rekke momenter. Som påpekt også i høringsbrevet fra departementet, er det på det rene etter Høyesteretts dom HR-2017-1124-A at det fremdeles må foreligge et element av tvang for at arbeidsutnyttelse skal kunne rammes som menneskehandel.

Til slutt ønsker KOM å bemerke at selv om vi støtter departementets forslag om å gjeninnføre begrepet "tvangsarbeid", som vi mener er noe mer presist enn alternativer "arbeid" gir begge alternativene rom for ulike fortolkninger. Vi ber dermed departementet om å vurdere om det kunne vært hensiktsmessig å innlemme i selve lovteksten en legaldefinisjon av begrepet "tvangsarbeid" eller eventuelt "arbeid" i § 257 første ledd litra b, med utgangspunkt i Høyesteretts drøftinger i HR-2017-1124-A. I det følgende har vi forsøkt å utforme et forslag som kan danne et utgangspunkt for videre arbeid: *"I denne bestemmelsen menes det med tvangsarbeid at den som blir utnyttet ikke har kommet frivillig inn i arbeidsforholdet og/eller ikke kan komme frivillig ut av det, eller der situasjonen reelt sett gir personen lite valg, der man settes ut av stand til å handle frivillig, eller der alternativene til arbeidet vil være uforholdsmessig byrdefulle."*

7.4.5 Endring av straffeloven § 257 i lys av HR-2017-1124-A

I punkt 7.4.5 foreslår departementet å endre vilkåret "arbeid eller tjenester" i § 257 første ledd bokstav b tilbake til "tvangsarbeid eller tvangstjenester", slik det var i straffeloven 1902 § 224.

Den norske straffelovsbestemmelsens oppbygning og komponenter skiller seg noe fra legaldefinisjonen gitt i internasjonale konvensjoner. Definisjonen gitt i Palermo-protokollen artikkel 3 (som også er inntatt i Europarådskonvensjonen om tiltak mot menneskehandel) presiserer de tre komponentene som må oppfylles:

- *Handlinger*: "Rekruttering, transport, overføring, husing eller mottak av personer"
- *Midler*: "Ved hjelp av trusler om eller bruk av vold eller annen form for tvang, av bortføring, av bedrageri, av forledelse, av misbruk av myndighet eller av sårbar stilling eller av å gi eller motta betaling eller fordeler for å oppnå samtykke fra en person som har kontroll over en annen person"
- *Formål*: "Med sikte på utnyttning. Utnyttning skal som et minimum omfatte utnyttning av andres prostitusjon eller andre former for seksuell utnyttning, tvangsarbeid eller tvangstjenester, slaveri eller slaverilignende praksis, eller fjerning av organer"

I ny straffelov ble alternativet "tvinger" tatt med i innledningen i § 257, og ordet "tvang" knyttet til ordet arbeid ("tvangsarbeid") ble fjernet fra første ledd bokstav b. De språklige justeringene var ikke ment å innebære noen realitetsendring, men skulle uttrykke bedre at utnyttelse til prostitusjon og andre seksuelle ytelser også kan ha elementer av tvang i seg, jf. Ot.prp. nr.22 (2008-2009) s. 421. Det er imidlertid flere forhold ved denne endringen som kan skape tvil om det faktisk ikke vil innebære noen realitetsendring:

Straffeloven § 257 angir tre vilkår. Gjerningspersonen(e) må utføre en *handling* som knytter seg til alternativene "tvinger", "utnytter" eller "forleder" en person. Videre må denne handlingen utføres med midlene, "vold", "trusler", "misbruk av sårbar situasjon" eller "annen utilbørlig adferd". Endelig må det foreligge et *formål* med handlingen som beskrevet i litra a-d. Komponentene i den norske straffeloven skiller seg fra Palermo definisjonen ved at "utnytter" ikke er knyttet til formålet, men listes opp som ett av handlingsalternativene til gjerningspersonen(e). Sammenblandingen av de tre komponentene gjør bestemmelsen kompleks og kan åpne for feiltolkninger.

Videre skiller den norske definisjonen seg fra Palermo protokollen ved at ordet "tvangsarbeid" ble fjernet og erstattet med ordet "tvinger" som en de handlinger som må utføres for å kunne dømmes for menneskehandel. Etter *ordlyden* kan en gjerningsperson dømmes for menneskehandel ved at man for eksempel "utnytter" en person ved "misbruk av sårbar

situasjon" til arbeid, eller at man "forleder" noen ved "utilbørlig adferd" til arbeid. Som det fremgår av disse eksemplene vil man kunne dømmes for menneskehandel i situasjoner det ikke foreligger noen form for tvang knyttet til arbeidet. Det er etter *ordlyden* heller ikke et krav til "utnyttelse", ettersom de tre alternativene er sidestilte, noe som også skiller seg fra definisjonen i de internasjonale konvensjoner. Dette mener vi innebærer en faktisk realitetsendring selv om dette ikke var lovgivers intensjon.

Gjeninnføring av begrepene "tvangsarbeid eller tvangstjenester" vil være i tråd med definisjonen av menneskehandel i Palermo-protokollen, som også benytter disse begrepene. KOM mener lik begrepsbruk som i Palermo-protokollen er en fordel for å hindre ulike forståelser av hva menneskehandel innebærer. Vi er enig i at det språklig sett kan fremstå som overflødig at bestemmelsen da blant annet vil ramme den som "tvinger" noen til "tvangsarbeid". Ettersom forarbeidene til ny straffelov likevel presiserer at endringen ikke skulle innebære noen realitetsendring, og det i rettspraksis fra Høyesterett (HR-2017-1124-A) vises til lovens forarbeider, mener vi det bør være et avgjørende hensyn at ordlyden i bestemmelsen er presis. Det vil således bli klart at det ikke er tilstrekkelig at en person "ved misbruk av sårbar situasjon" "utnytter" en annen "til arbeid", slik som ordlyden i bestemmelsen kan gi inntrykk av. Det er videre et argument at rettspraksis fortsatt omtaler alternativet "tvinger ... til arbeid" som "tvangsarbeid" også etter at ordlyden ble endret i ny straffelov. Vi mener det bør være et avgjørende hensyn at ordlyden er i tråd med uttalelsene i forarbeidene og støtter dermed departementets forslag.

Kripos har kommet til en annen konklusjon hvor de argumenterer for at begrepene tvangsarbeid eller tvangstjenester ikke bør gjeninnføres. KOM vil understreke at vi noe på vei kan følge argumentasjonen som Kripos fremsetter, men i en helhetsvurdering har vi likevel kommet frem til motsatt konklusjon. Vi mener at begrepet "tvangsarbeid" ikke høyner terskelen for hva som kan anses som menneskehandel sammenlignet med alternativet "arbeid". Begrepet "tvangsarbeid" rommer flere ulike terskler, og hvorvidt det foreligger tvang beror på en helhetsvurdering av en rekke momenter. Som påpekt også i høringsbrevet fra departementet, er det på det rene etter Høyesteretts dom HR-2017-1124-A at det fremdeles må foreligge et element av tvang for at arbeidsutnyttelse skal kunne rammes som menneskehandel.

Til slutt ønsker KOM å bemerke at selv om vi støtter departementets forslag om å gjeninnføre begrepet "tvangsarbeid", som vi mener er noe mer presist enn alternativet "arbeid" gir begge alternativene rom for ulike fortolkninger. Vi ber dermed departementet om å vurdere om det kunne vært hensiktsmessig å innlemme i selve lovteksten en legaldefinisjon av begrepet "tvangsarbeid" eller eventuelt "arbeid" i § 257 første ledd litra b, med utgangspunkt i Høyesteretts drøftinger i HR-2017-1124-A. I det følgende har vi forsøkt å utforme et forslag som kan danne et utgangspunkt for videre arbeid: *"I denne bestemmelsen menes det med tvangsarbeid at den som blir utnyttet ikke har kommet frivillig inn i arbeidsforholdet og/eller ikke kan komme frivillig ut av det, eller der situasjonen reelt sett gir personen lite valg, der man settes ut av stand til å handle frivillig, eller der alternativene til arbeidet vil være uforholdsmessig byrdefulle."*

Politidirektoratet

NCIS NORWAY

politidirektoratet@politiet.no

Deres referanse:
201805386

Vår referanse:
201803854

Sted, Dato
Bryn, 14.03.2019

FORSLAG TIL ENDRINGER I STRAFFELOVEN MV. – HØRINGSUTTALELSE FRA KRIPOS

Vi viser til Justis- og beredskapsdepartementets høringsbrev av 18. desember 2018 vedlagt høringsnotat med forslag til endringer i straffeloven mv. om avvergingsplikt, tvangsekteskap, skyting mot politiet m.m. Kripos er egen høringsinstans. Vi viser videre til e-post fra Politidirektoratet av 14. januar 2019 hvor det bes om at eventuelle innspill fra Kripos sendes via direktoratet innen 15. mars s.å.

Våre merknader og innspill begrenser seg til områder hvor vi har et særskilt ansvar og/eller hvor vi har tilstrekkelig erfaringsgrunnlag til å mene noe om de foreslåtte endringene. Vårt hørings svar følger høringsnotatets punktvis oppsett.

2. Utvidelse av og endringer i avvergingsplikten

2.3.2 Utvidelse av avvergingsplikten til å gjelde flere lovbrudd/

2.3.4 Avverging av kjønnslemlestelse

Vi er enig i at avvergingsplikten fortsatt bør forbeholdes de mest alvorlige lovbruddene som har store konsekvenser for samfunnet og den enkeltes integritet. De foreslåtte utvidelsene av avvergingsplikten synes å være i denne kategorien og vi støtter derfor de foreslåtte utvidelsene, herunder at avverging av kjønnslemlestelse inntas i § 196. Vi viser for øvrig til at Kripos tidligere har foreslått å utvide avvergingsplikten til også å omfatte straffeloven §§ 131, 133 og 240 og 257, se vårt hørings svar av 5. september 2014 punkt 4.2.5 til departementets høringsbrev 17. juni 2014 med forslag til lov om ikraftsetting av straffeloven 2005 mv.

Selv om strafferammen til straffeloven § 196 ikke er tema i denne høringen, benytter vi anledningen til å reise spørsmål om en strafferamme på 1 år er tilstrekkelig. Det foreslås nå å innta straffeloven §§ 131 og 133 i straffeloven § 196. Kunne man ha avverget et terrorangrep, som for eksempel 22. juli 2011, og vilkårene for straff etter § 196 var oppfylt, kan det reises spørsmål ved om en maksimumsstraff på 1 år er i samsvar med den alminnelige rettsoppfatning og om strafferammen i tilstrekkelig grad gjenspeiler alvorret i lovbruddet.

Kripos

Den nasjonale enhet for bekjempelse av organisert og annen alvorlig kriminalitet

Tlf: 23 20 80 00

Org. nr.: 974 760 827

Post: Postboks 8163 Dep, 0034 OSLO

E-post: kripos@politiet.no

www.politi.no

I Forsvarsdepartementets forslag til ny lov om Etterretningstjenesten § 7-12¹ er det foreslått en sterk begrensning i Etterretningstjenestens adgang til å dele overskuddsinformasjon fra tilrettelagt innhenting med politiet. Det fremstår som et paradoks at det på den ene siden foreslås en generell utvidelse av avvergingsplikten, samtidig som det foreslås at Etterretningstjenesten i svært liten grad skal kunne dele informasjon med politiet som kan være egnet til å avverge alvorlig kriminalitet. Vi viser for øvrig til vårt hørings svar av 18. februar 2019 punkt 3.2.

3. Utenomrettslige ekteskap

3.5.1 Bør utenomrettslig tvangsekteskap omfattes av straffeloven § 253?

Kripos er enig i situasjonsbeskrivelsen som gis i høringsnotatet punkt 3.1 flg. og at det er behov for å utvide anvendelsesområdet for straffeloven § 253 til også å omfatte utenomrettslige tvangsekteskap.

Dagens bestemmelse om tvangsekteskap omfatter kun ekteskap som er gyldig inngått i inngåelseslandet, jf. Rt.2006 s. 140. Dette vilkåret er problematisk av flere årsaker, slik departementet er inne på i høringsnotatet. Vi begrenser oss her til å peke på to aspekter; vilkåret oppstiller et krevende bevisstema og fanger ikke opp at det i realiteten kan være like alvorlig å bli tvunget til et utenomrettslig ekteskap som et rettslig gyldig ekteskap.

Hvorvidt et ekteskap er gyldig inngått i utlandet er ofte vanskelig å fastslå. I mange land der tvangsekteskap er utbredt, hefter det tvil ved offentlige dokumenters ekthet og opprinnelse på grunn av manglende notoritet og fare for korrupsjon. Videre foreligger det sjelden objektive bevis som kan bekrefte fornærmedes historie. Det er dessuten store variasjoner, også internt i samme land, om når et ekteskap anses gyldig inngått. Reglene for et muslimsk ekteskap krever at det foreligger et tilbud og en aksept, og at det er vitner til stede. Normalt vil ekteskapet bli registrert hos et offentlig kontor, men det er usikkert og varierende, om dette er et krav for at ekteskapet betraktes som gyldig i inngåelseslandet. I områder av verden med svakt utbygde offentlige tjenester, og tilsvarende mangelfull notoritet ved utstedelse av offentlige dokumenter, vil det være en nesten umulig oppgave å fastslå om ekteskapet er gyldig inngått i henhold til landets interne rett. Det vises til Oslo politidistrikts hørings svar til nytt annet ledd i straffeloven § 253, som er gjengitt i høringsnotatet side 18 og 19. Komplisert bevisføring om hvorvidt ekteskapet er formelt gyldig vil kunne ta oppmerksomheten bort fra det som bør være sakens hovedtema; at fornærmede er tvunget inn i en uønsket livssituasjon.

Uformelle, ekteskapslignende arrangement kan ha samme virkning for fornærmede som et formelt korrekt inngått ekteskap. Erfaringsmessig viser dette seg i form av at partene ikke står fritt til å velge en annen ektefelle, omgivelsene anser dem som gift, og ordningen må eventuelt annulleres gjennom en skilsmisse i overensstemmelse med reglene som ekteskapet ble inngått etter.

I saker hvor tvangen er av en viss alvorlighet, og hvor minst en av partene sterkt motsetter seg ekteskapet, er det ikke uvanlig at ekteskapsinngåelsen har et visst ad-hoc preg. Vielsen kan gjerne komme overraskende på den som er utsatt for tvangen. Dette kan være ekteskapsinngåelser som hverken anerkjennes av norsk rett, eller som er i tråd med religiøse eller tradisjonelle krav som de impliserte er en del av. For den fornærmede er konsekvensene likevel de samme. Dette var for eksempel situasjonen i dommen fra Nedre Romerike tingrett fra 2011 som er omtalt på side 22 i høringsnotatet. I saken fant det sted en svært enkel vielse hjemme hos en av de domfelte, hvor en imam ble hentet inn fra nærområdet for å foreta vielsen. Ekteskapet var hverken lovlig etter norsk rett eller i tråd med tradisjonen i området

¹ Høringsnotatet punkt 11.13.2

hvor de impliserte opprinnelig kom fra. For de involverte var det likevel ikke tvil om at partene var å anse som gift. Etter vårt syn tilsier både hensynet til allmennprevensjon og hensynet til den enkelte fornærmede at denne typen ekteskapslignende forhold bør omfattes av bestemmelsen om tvangsekteskap.

3.5.2 Utformingen av forslaget

Ved utformingen av nytt annet ledd i § 253 bør en etter vårt syn forsøke å unngå et bevisstema som i mange tilfeller kan være svært vanskelig å oppfylle, jf. våre bemerkninger i forrige punkt. Vi er usikre på om ordlyden i departementets forslag til ny § 253 annet ledd har fått en heldig utforming, herunder om det er hensiktsmessig og nødvendig å oppstille de bevisstemaene som utkastet gjør.

Det gjelder særlig vilkårene om at det ekteskapslignende forholdet må være inngått "[..]i henhold til et sett av regler som gjelder innenfor en gruppe, og som [...] regulerer hvordan det ekteskapslignende forholdet kan oppløses."

Den tidligere nevnte dommen fra Nedre Romerike tingrett fra 2011 er et eksempel på en ad-hoc preget ekteskapsinngåelse som ikke nødvendigvis reflekterer et sett av regler innenfor en gruppe, men som i realiteten gjorde at partene ble betraktet som ektefeller. Med det foreliggende utkastet til ny § 253 annet ledd er det ikke gitt at denne situasjonen ville vært omfattet. Vi er også usikre på om det er nødvendig å oppstille krav om regler som regulerer hvordan det ekteskapslignende forholdet kan oppløses, i det inngåelsen bør være det sentrale.

Vi foreslår at det vurderes en ordlyd som er mer i tråd med den danske bestemmelsen om tvangsekteskap. Det bør være tilstrekkelig å innta som eneste vilkår at en "[..] tvinger noen til å inngå et *ekteskapslignende forhold/utenrettslig ekteskap/religiøst ekteskap*". Føringer om det nærmere innholdet i begrepet kan gis i forarbeidene.

4. Klargjøring av vilkåret "utilbørlig press" i straffebestemmelsen om tvangsekteskap

4.3 Departementets vurdering

Kripos er enig med departementet i at det er klart at formuleringen "utilbørlig press" i straffeloven § 253 omfatter ulike former for kvalifisert psykisk og sosialt press. Eventuell feiloppfatning i hjelpeapparat og/eller hos aktører om at tvangsekteskap forutsetter bruk av vold eller trusler, bør i utgangspunktet adresseres ved ulike informasjons- og kompetansehevende tiltak fremfor å supplere lovteksten. Kripos vil likevel knytte noen generelle kommentarer til dette punktet.

Mange tvangsekteskap blir gjennomført uten bruk av vold, men nettopp som resultat av vedvarende psykisk og sosialt press. Etter vår erfaring er det i deler av hjelpeapparatet, herunder hos politiet, en feiloppfatning om at tvangsekteskap forutsetter bruk av vold eller trusler. Det har de siste 10-15 årene vært gjennomført flere ulike informasjons- og kompetansehevingstiltak med både politi og andre offentlige myndigheter som målgruppe. Det er så langt vanskelig å dokumentere effekten av disse tiltakene. Tall fra for eksempel *Kompetanseteamet mot æresrelatert vold og kjønnslemlestelse* viser imidlertid at problemet øker, snarere enn å avta.²

² Kompetanseteamet mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse mottok i 2017 560 henvendelser mot henholdsvis 399 i 2015 og 597 i 2016. Av disse kom 74 fra politiet, mot 56 i både 2015 og 2016. Den kommunale barneverntjenesten, som i 2017 gjorde 82 henvendelser til teamet, konsulterer ofte politiet underveis i sine saker i forbindelse med trusselvurderinger

For å kunne forstå at et tvangsekteskap kan tvinges gjennom uten vold eller uttalte trusler, men utelukkende ved hjelp av ulike former for press, og ikke minst for å kunne *identifisere* slikt press, er det nødvendig med en viss forståelse av den kulturen og de tradisjonene de berørte tilhører.

Etter vår oppfatning er det ikke gitt at begrepet utilbørlig press nødvendigvis er selvforklarende for de som skal avdekke, etterforske og iretteføre saker om tvangsekteskap. Det bør derfor etableres kompetansebyggende tiltak som sikrer nødvendig fenomenforståelse.

4.4. Utforming av forslaget

Dersom en velger å presisere innholdet i "utilbørlig press" i straffeloven § 253 første ledd, er Kripos av den oppfatning at alternativ 2 i punkt 4.4 er mest hensiktsmessig.

5. Bedre vern av politi og andre offentlige tjenestemenn samt brann- og redningspersonell

5.3.1 Skjerpet straff for skyting mv. mot politi og annen offentlig tjenestemann

Vi er enig i at dagens straffelov ikke i tilstrekkelig grad gjenspeiler alvorligheten av at noen avfyrrer skytevåpen eller bruker andre våpen med stort skadepotensiale i møte med politiet.

Slik vi oppfatter høringsnotatets forslag til ny § 155 b, er det ikke krav om at skytevåpenet må avfyres eller at sprengstoffet eller redskapet brukes *mot* politiet. Vi er enig i dette, men reiser spørsmål ved om overskriften på § 155 b i så fall bør endres.

Vi er sterkt i tvil om hensiktsmessigheten av å innføre en minstestraft i bestemmelsen. Slik forslaget nå er utformet vil det favne en rekke situasjoner med ulik alvorlighetsgrad. En minstestraft på 3 år vil kunne føre til urimelige resultater og frata domstolen muligheten til å gjøre en konkret vurdering og fastsette en adekvat straff. En vil formentlig oppnå ønsket avskrekkende effekt ved å innføre en strafferamme på 10 år og gi konkrete føringer for straffenivået i forarbeidene, slik det for eksempel ble gjort i Prop. 97 L (2009-2010) Endringer i straffeloven 1902 mv. (skjerping av straffen for drap, annen grov vold og seksuallovbrudd).

5.3.3 Særskilt vern av brann- og redningspersonell

Vi er enige i at også brann- og redningspersonell bør omfattes av straffeloven §§ 265 og 286, slik departementet foreslår på side 46. I likhet med de gruppene som er særskilt vernet etter §§ 265 og 286 utfører brann- og redningspersonell viktige samfunnsoppgaver som medfører en bred kontaktflate mot en ubestemt krets av personer. De kan vanskelig beskytte seg mot kontakt med enkeltpersoner og potensielt ubehagelige situasjoner, og samfunnet har en klar interesse i at de får utøve sitt arbeid uforstyrret. Vi foreslår imidlertid at man vurderer å erstatte "andre ulykker" i ordlyden med "andre hendelser" da dette vil tydeliggjøre at både tilsiktede og utilsiktede hendelser omfattes.

5.3.4 Hindring av tjenestehandling ved vold eller trusler

Vi støtter forslaget til klargjøring av hindringsalternativet i lovteksten i § 155.

6. Unntak fra foreldelse av straffansvar og idømt straff

6.3.1.2 Dødsfølge som inngår i vurderingen av om et lovbrudd er grovt

og sikkerhetstiltak. Kompetanseteamet får flest henvendelser fra UDI, med 113 saker i 2017. Politiet er rutinemessig inne i bildet i forbindelse med sikkerhet, i saker som gjelder avslag på familieinnvandring begrunnet i tvangsekteskap.

Dagens unntak fra foreldelse er, med ett unntak, reservert svært alvorlige lovbrudd med forsettlig følger. Departementets forslag i punkt 6.3.1.2 innebærer at en rekke forsettlig lovbrudd, med uforsettlig dødsfølge, også skal unntas fra foreldelse, herunder grov kroppsskade, grovt ran og grov tortur.

For det tilfelle at det blir besluttet å innføre unntak fra foreldelse i tråd med forslaget, foreslår vi at man også vurderer å ta med straffeloven § 175 b (grov tvungen forsvinning) i oppregningen i § 91. I vurderingen av om det foreligger en grov tvungen forsvinning inngår spørsmålet om fornærmede dør. Paragraf 175 b er foreslått i Prop. 42 LS (2018-2019).

Drap er et av lovbruddene som i dag er unntatt foreldelse. Selv om det ikke er berørt i høringsnotatet, benytter vi likevel anledningen til å presisere at drapsforsøk etter vårt syn også bør være unntatt fra foreldelse. I disse tilfellene har gjerningspersonen hatt drapsforsett, og det er ofte tilfeldig om fornærmede dør eller overlever (og da kanskje med uhelbredelige skader). De samme hensynene som begrunner at drap er unntatt fra foreldelse gjelder etter vårt syn også for drapsforsøk. For en fornærmet som *overlever* et drapsforsøk kan det være vanskelig å forstå at vedkommende skal ha dårligere strafferettslig vern enn de etterlatte til en som blir drept.

6.3.2 Unntak fra foreldelse av idømt straff

Vi støtter forslaget om at idømt straff for lovbrudd som er nevnt i § 91 ikke foreldes. Det er etter vårt syn minst like viktig å kunne fullbyrde straffansvaret som å kunne gjennomføre en straffeforfølgning for disse lovbruddene. Personer som forlater landet etter å ha blitt domfelt for de alvorlige lovbruddene som er nevnt i § 91, bør ikke kunne holde seg skjult i årevis med den konsekvens at idømt straffansvar foreldes. Det gir etter vårt syn bedre sammenheng i regelverket om også idømt straffansvar unntas fra foreldelse.

7. Utleie av lokaler til ulovlig utnyttelse av arbeidstakere

7.4.5 Endring av straffeloven § 257 i lys av HR-2017-1124-A

Kripos støtter ikke forslaget om å endre straffeloven § 257 første ledd bokstav b tilbake til "tvangsarbeid eller tvangstjenester" slik ordlyden lød i straffeloven 1902 § 224.

Definisjonen av menneskehandel, slik det følger både av Palermo-protokollen og av straffeloven, er knyttet til bestemte former for utnyttelse (exploitation). Det gjelder også utnyttelse til arbeid. Ordet "tvang" er språklig sett et relativt sterkt uttrykk. Førstvoterende i HR-2017-1124-A uttaler om dette, i avsnitt 25: *"Karakteristikken «tvangsarbeid» forutsetter at vedkommende ikke gis noe annet realistisk valg enn å arbeide. Dette dekker naturligvis situasjoner hvor det er umulig å bryte ut. Men det foreligger tvangsarbeid også dersom alternativene til dette arbeidet alt i alt vil være uforholdsmessig byrdefulle."* I avsnitt 26 flg. utdypes grensen for det straffbare ytterligere.

Slik straffeloven § 257 nå lyder, gir den etter vår oppfatning god forutberegnelighet med hensyn til hvor grensen for det straffbare går, når den ses i sammenheng med presiseringene i forarbeidene og rettspraksis. Rettstilstanden i etterkant av de siste avgjørelsene fra Høyesterett om menneskehandel til tvangsarbeid synes klar. Det er ikke tvilsomt at også andre tilfeller enn det man etter en streng språklig forståelse vil karakterisere som "tvang" rammes av bestemmelsen.

En endring tilbake til tidligere ordlyd kan gi Inntrykk av at grensen for det straffbare er høyere enn det som faktisk er gjeldende rett. Sett hen til legalitetsprinsippet vil det være uheldig. Sett i lys av HR-2017-1124-A taler derfor de beste grunner for å la § 257 stå uendret.

Departementet har selv følgende bemerkning til endringsforslaget, i høringsnotatet side 71 siste avsnitt: "*Språklig kan det likevel fremstå som overflødig at bestemmelsen da blant annet vil ramme den som "tvinger" noen til "tvangsarbeid".*" Etter vår oppfatning er også dette et poeng som taler mot endring.

8. Krenkelse av representant for fremmed stat

8.4 Utformingen av forslaget

For det tilfelle at det blir besluttet å endre straffeloven § 184, mener vi at departementets alternativ 1 til ny § 184 klart er å foretrekke. Alternativ 2 fremstår etter vårt syn som noe uklar og krevende å praktisere. I praksis vil den rettsstridige krenkelsen bestå av ord, bilder, tegninger etc. Det vil ofte være politiske ytringer rettet mot styresettet i vedkommende land. Mange av disse ytringene vil være rettmessige i medhold av ytringsfriheten, jf. Grunnloven § 100 og EMK artikkel 10. Etter det vi kan se er det få/ingen domfellelser som gjelder fornærmelig opptreden overfor en representant for en fremmed stat. Fornærmelige ytringer vil dessuten i en viss utstrekning rammes av andre bestemmelser, for eksempel §§ 185, 266 og 267.

Med hilsen

Ketil Haukaas

Saksbehandler:
Thea Elise Kjæraas
politiadvokat
Telefon: 23 20 84 63

Gjenpart: Det nasjonale statsadvokatembetet

POLITIET

Politidirektoratet
Postboks 2090 Vika
0125 OSLO
Norge

NORDLAND POLITIDISTRIKT

Deres referanse:
201805368

Vår referanse:
201805397-3 500

Sted, Dato
Bodø, 06.03.2019

HØRING - FORSLAG TIL ENDRINGER I STRAFFELOVEN MV (AVVERGINGSPLIKT - TVANGSEKTESKAP - SKYTING MOT POLITIET MM

Det vises til mottatt høring med høringsfrist 15. mars 2019.

I denne høringsuttalelsen vil en kun kommentere de punkter som en har funnet grunn til å si noe særskilt om. Øvrige deler av høringen bifalles, og en deler de synspunkter som framkommer av departementets vurderinger.

Avvergingsplikten:

Fra Nordland politidistrikt vil en påpeke at avvergingsbestemmelsen i straffeloven §196 bør være uttømmende og avvergingsplikten for enkelte straffebestemmelser bør samles inn under denne. Det vil gi et oversiktlig og pedagogisk bedre lovverk enn ved å ta inn særbestemmelser knyttet til avvergingsplikten inn under egne bestemmelser. I så måte bør bestemmelsen i strl. §284 2.ledd inntas i strl. §196 som foreslått.

Problematismen knyttet til nåværende strl. §284 3.ledd ved at en ikke ønsket å stille den nærmeste familie i en vanskelig situasjon eller straffeansvar er ikke relevant slik strl. §196 3.ledd er utformet.

Når det gjelder avvergingsplikt i tilknytning til prevensjonsveiledning av unge reiser dette vanskelige spørsmål. På den ene siden vil seksuell omgang med barn under 14 i de fleste tilfelle være ulovlig, på den annen side vil uønsket barnegraviditet stå. For å få en bestemmelse som framstår som praktikabel bør avvergingsplikten gjelde ubetinget. Det vil si at det ikke må være helsepersonellet som må vurdere om en står ovenfor en mulig straffbar handling eller ei. I så måte bør det derfor ikke påhvile helsepersonellet å vurdere om det kan være tale om jevnbyrdighet mellom partene eller å undersøke om seksualpartner er over eller under 15 år. I realiteten må helsepersonell da "etterforske" forholdet for å vurdere om de er omfattet av varslingsplikten eller ei. En undersøkelsesplikt knyttet til helsepersonell vil også kunne medføre at enkelte unnlater å oppsøke helsepersonell. Fortroligheten som helsepersonell er avhengig av vil derved kunne forrykkes. Dette må derfor overlates til politiet å etterforske.

NORDLAND POLITIDISTRIKT

Post: Postboks 1023, 8001 Bodø
E-post: post.nordland@politiet.no

Tlf.: 75545800
Faks: 75546053

Org. nr.: 983999999
www.politi.no

Foreldelsesfrist for avvergingsplikt bør settes lik fristen for det opprinnelige lovbudet. Det er ingen grunn til å forskjellsbehandle avvergingsplikten i forhold til dette, da straffverdigheten må sidestilles. Det er tale om de mer alvorlige straffbare forhold, og hensynet til den som har neglisjert sin avvergingsplikt må telle mindre enn hensynet til at saken er blitt gammel. At bevisene svekkes etter en viss tid vil heller ikke være et moment. De samme bevisene vil kunne være svekket også i forhold til lovbudet som avvergingsplikten gjelder, og slik vil det være for enhver sak som er blitt gammel. Dette i seg selv kan ikke være grunnlag for å sette kortere foreldelsesfrist for avverging enn det mulig overtrådte lovbudet.

Det er bedt om synspunkter knyttet til om også simpel menneskehandel skal omfattes av avvergingsplikten. Etter vår oppfatning bør avvergingsplikten forbeholdes de mer alvorlige forhold, og det kan oppfattes som en uthuling om også "simpel" menneskehandel skal omfattes. En kan da stille spørsmål om ikke strl. §315 (hallikbestemmelsen) burde vært omfattet ut fra synspunktet om at dette ofte har en side mot menneskehandel.

Med hilsen

Stig Morten Løkkebakken
påtaleleder

POLITIET

Politidirektoratet
Postboks 2090 Vika
0125 OSLO

OSLO POLITIDISTRIKT

Deres referanse:
201805368-1

Vår referanse:
201815289-4 008

Sted, Dato
Oslo, 19.03.2019

HØRINGSSVAR - FORSLAG TIL ENDRINGER I STRAFFELOVEN - AVVERGINGSPLIKT - TVANGSEKTESKAP - SKYTING MOT POLITIET MM.

Det vises til høringsbrev med vedlegg datert 14 januar 2019 samt mail datert 26 februar 2019 med presiseringer.

Oslo politidistrikt har følgende bemerkninger til de ulike kapitler:

Til kapittel 2: Utvidelse av og endringer i avvergingsplikten

Oslo politidistrikt er enig i det alt vesentlige av de forslag som foreligger mht til utvidelse av avvergeplikten.

- **Pkt 2.3.2.2:** Terrorhandlinger. Oslo politidistrikt er enig i de vurderinger som det redegjøres for og at både straffelovens §§ 131 og 133 tas inn i oppramsingen i forslaget til ny § 196. Inngåelse av terrorforbund er en alvorlig straffbar handling i seg selv og det bør derfor presiseres gjennom at § 133 tas inn.
- **Pkt 2.3.2.3:** Alvorlig miljøkriminalitet og menneskehandel.
Menneskehandel har mange former og foregår innenfor flere områder, særlig ulovlig utnyttelse av arbeidskraft og prostitusjon. Som ledd i bekjempelsen av den type utnyttelse av sårbare mennesker som i dag rammes av straffelovens § 257 vil Oslo politidistrikt mene at avvergeplikten også bør omfattes av § 257, ikke bare den grove utnyttelsen i § 258. Det antas herfra at avvergeplikten for utenforstående i praksis ikke vil bli straffeforfulgt der de selv ikke har så vidt god forståelse eller informasjon om situasjonen at de rammes klart av bestemmelsen.
Oslo politidistrikt er enig i at alvorlig miljøkriminalitet bør omfattes av avvergeplikten i straffelovens § 196.
- **Pkt 2.3.2.5:** Seksuallovbrudd mv. Det bes om synspunkter på hvorvidt straffelovens bestemmelser §§ 302 og 303 bør omfattes av avvergeplikten. Oslo politidistrikt mener at grov seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år bør omfattes. Det er ved bruk av internett/sosiale medier avdekket svært alvorlige saker hvor denne aldersgruppen er særlig utsatt gjennom grooming, bruk av trusler osv. Det er derfor etter Oslo politidistrikts mening særlig viktig at avvergeplikten lovfestes for slike seksuelle overgrep.

OSLO POLITIDISTRIKT

Post: Postboks 8101 Dep, 0032 Oslo
E-post: post.oslo@politiet.no

Tlf.: 22669050
Faks: 22668741

Org. nr.: 961398142
www.politi.no

- **Pkt 2.3.2.6:** Seksuell omgang med innsatte mv i institusjon. Oslo politidistrikt er enig i den vurdering som gjøres i høringsnotatet.
Pkt 2.3.4: Avverging av kjønnslemlestelse, herunder utskutt foreldelse.
Oslo politidistrikt støtter de forslag som fremmes og er enig i at avvergeplikten samles i en bestemmelse og at kretsen av de som omfattes av avvergeplikten utvides i forhold til dagens § 284. Forbudet mot kjønnslemlestelse er nå så godt kjent innenfor de miljøer som kan tenkes å praktisere kjønnslemlestelse enten i Norge eller får det utført i opprinnelseslandet, at avvergeplikten klart også må omfattes av en større krets av personer, også de som står nærmest i familien.
Oslo politidistrikt er enig i at en overføring av avvergeplikten til straffelovens § 196 ikke bør påvirke utsatt foreldelse etter straffelovens § 87.

Oslo politidistrikt er derfor enig i det foreslåtte utkastet til lovtekst. Imidlertid stilles det spørsmål ved om ikke oppramsingen bør ta med straffelovens § 285 om grov kjønnslemlestelse på samme måte som de øvrige grove overtredelser er listet opp.

Til kapittel 3: Utenomrettslige tvangsekteskap

Oslo politidistrikt støtter den foreslåtte utvidelsen for anvendelsesområdet til straffeloven § 253. Bestemmelsen bør som foreslått omfatte utenomrettslige tvangsekteskap. Departementets grundige begrunnelse for forslaget på side 17 til 31 tiltres. En kriminalisering av utenomrettslige tvangsekteskap har betydning av flere grunner. Det er særlig viktig å fremheve at et utenomrettslig ekteskap kan oppleves som like bindende som formelt gyldige ekteskap. Partene står i praksis ikke lenger fritt til å velge en annen ektefelle, de kan ikke uten videre skilles og blir av omgivelsene betraktet som ektefeller. I tillegg har den foreslåtte utvidelsen bevis tekniske fordeler.
Når det gjelder utformingen av dette forslaget bør bevis temaet i lovteksten begrenses til å gjelde tvangssituasjonen som forelå ved inngåelsen av "ekteskapet". Omstendigheter ut over at det er tvangselementet som er temaet for straffansvaret bør beskrives i forarbeidene.

Til kapittel 4: Klargjøring av vilkåret "utilbørlig press" i straffebestemmelser om tvangsekteskap

Oslo politidistrikt ser behovet for en presisering for å klargjøre at "utilbørlig press" er mer enn vold, borføring og direkte tvang. De fleste former for tvang inn i et ekteskap som skjer i dag ender med såkalt "frivillighet" fordi det sosiale og psykiske presset blir for stort til å stå imot. Trusler om å bli utstøtt av familien, påføre familien skam og fratagelse av tilhørighet er effektive metoder for å bryte ned motstand mot et ekteskap, men det vil medføre bevismessige vanskeligheter hvis ikke hjelpeapparat og politiet har nødvendig kunnskap og innsikt i hvorledes slikt press utøves.
Alternativ 2 i forslaget til utforming av straffelovens § 253 tydeliggjør best hva som er ment å omfattes av straffebestemmelsen.

Til kapittel 5: Bedre vern av politi og andre offentlige tjenestemenn samt brann- og redningspersonell

Generelt

Oslo politidistrikt stiller seg positive til de foreslåtte endringene fremsatt i høringens kap. 5. Generelt vil vi gjerne bemerke at det er beklagelig at lovverket ikke fremstår som

kjønnsnøytralt. Begrepet "polititjenestemann" benyttes ikke lenger, det er flere kjønnsnøytrale begreper som er bedre å benytte i straffeloven. I politiet brukes vanligvis begrepet "polititjenesteperson".

I høringsnotatet punkt 5.2.1 er det angitt at straffelovens § 155 viderefører straffeloven 1902 §§ 127 og 128 om vold og trusler mot offentlig tjenestemann. Det vises til uttalelser i Ot.prp.nr. 8 (2007-2008) s. 329 andre spalte hvor det er omtalt om hva/hvem som omfattes:

"Yrkesgrupper som vernes av § 155 er for eksempel saksbehandlere i statlig og kommunal sektor, politi, ansatte i fengselsvesenet, dommere og oppsynspersonell. Offentlig ansatte i forretningsvirksomhet og annen virksomhet som rettslig sett like gjerne kan utføres som ledd i privat virksomhet, faller utenfor virkeområdet til § 155. På dette punktet innsnevres rekkevidden av bestemmelsen i forhold til gjeldende rett. [...]"

Straffeloven av 1902 §§ 127 og 128 er således videreført i strl § 155, men rekkevidden bestemmelsen med hensyn til hvem som er vernet er innsnevret i forhold til straffeloven av 1902 §§ 127 og 128.

- **Til pkt 5.3.1 om skjerpet straff for skyting mv. mot politi og annen offentlig tjenesteperson – forslag til ny § 155 a og b.**

Oslo politidistrikt er enig i at dagens bestemmelser om uforsiktig omgang med skytevåpen, ulovlig bevæpning eller trusler ikke alltid vil være dekkende i forhold til straffverdigheten ved å avfyre våpen mot politiet. Slike handlinger vil kunne innebære betydelig fare både for polititjenestepersonen(e), og eventuelt for publikum. En egen straffebestemmelse vil også kunne ha en avskrekkende effekt.

Det er foreslått at også andre offentlige tjenestemenn som utøver politimyndighet, for eksempel i forbindelse med Forsvarets bistand til politiet, vernes. I den sammenheng bør det vurderes om lovteksten eksplisitt bør angi vern også for andre som bistår politiet, men som ikke er offentlige tjenestemenn, for eksempel vektere.

Oslo politidistrikt tiltrer hensynene som taler for å ha en minstestraft.

- **Til pkt 5.3.2: Egen straffebestemmelse som beskytter politiet mot å bli fratatt våpen – forslag til ny straffelov § 156 a).**

Det å frata eller forsøke å frata en tjenesteperson våpen er svært alvorlig og må søkes forhindret i størst mulig grad. Dersom våpenet er et skytevåpen, representerer en slik situasjon en stor fare for tjenestepersonen så vel som for andre. Oslo politidistrikt tiltrer forslaget om en egen straffebestemmelse som beskytter politiet mot å bli fratatt våpen.

I høringen punkt 5.3.2 er det angitt at det å frata politiet våpen ikke nødvendigvis vil rammes av andre straffebud. Videre er det angitt at straffeloven § 156 annet ledd (forulemping) eller § 188 (uforsiktig omgang med skytevåpen) muligens kan være aktuelle. Det vises her til to avgjørelser fra Borgarting lagmannsrett som begge gjelder fratakelse av tjenestevåpen fra politiet. I LB 2015-119615 ble gjerningspersonen domfelt for overtredelse av straffeloven av 1902 § 127 (anket til HR, anke forkastet HR 2017-290-A). I LB-2016-202745 ble gjerningspersonen dømt for overtredelse av straffeloven 1902 § 128.

Forslaget til ny straffelov § 156 a) vil favne videre i det den også vil omfatte tilfeller der gjerningspersonen borttar våpen fra en tjenestebil eller et våpenrom, eller får hånd om våpenet etter at tjenestepersonen på annen måte har mistet rådigheten over det.

For øvrig vil Oslo politidistrikt bemerke at begrepet "tjenestevåpen" er benyttet i forslaget. Det kan synes ut fra lovteksten som at man kun tenker skytevåpen. Politiet har imidlertid mange typer våpen - batong/kølle, pepperspray, ridepisk, skytevåpen av flere typer (enhånds/tohånds/spesialistvåpen) osv., slik at teksten muligens burde klargjøre hva slags våpen som er tenkt.

Det skal også påpekes at den foreslåtte bestemmelsen også må gjelde forsøk, herunder utjenlige. Slik ordlyden er utformet kan det synes som om det bare er den fullbyrdede handlingen som rammes.

Det er foreslått at strafferammen for overtredelse av ny straffeloven § 156 a) skal være fengsel i inntil 2 år. Oslo politidistrikt mener at strafferammen er noe lav, sett hen til det farepotensiale handlingen kan representere. Til sammenlikning er strafferammen for grovt tyveri inntil 6 år, jf. straffeloven § 322. Det vises også til at strafferammen for overtredelse av straffeloven § 155 er fengsel i inntil 3 år.

- **Til pkt5.3.3: Særskilt vern av brann- og redningspersonell – forslag til endring av straffeloven § 265 annet ledd bokstav a) og straffeloven 286 annet ledd bokstav a)**

Departementet har anført til dette punktet at vi ikke har "svenske tilstander i Norge", og dermed et mindre behov for høyere strafferammer mv.

Selv om man i Sverige har sett hyppigere og mer alvorlige hendelser vedrørende "blålyssabotasje" enn vi har sett i Norge, er det etter Oslo politidistrikts oppfatning hensiktsmessig å legge til rette for en tydelig beskyttelse av nødetatene. Politiets innsatskonsept ved alvorlige hendelser – for eksempel "PLIVO-hendelser" - legger til rette for mer aktiv bruk av nødetatene, som også har opplæring i å håndtere slike hendelser, og kan gå innsats også før politiet kommer frem til stedet. Politiet har også erfart hendelser som kan betegnes som "blålyssabotasje", for eksempel i 2017, der brannvesenet ble forsøkt hindret i å komme frem til bilbranner i bydelene Stovner og Vestli.

Vi støtter uansett forslaget til endringer i strl. § 265, 2. ledd bokstav a og § 286, 2. ledd bokstav a.

- **Til pkt 5.3.5: Vern av myndighetsutøvelse mot skadeverk – forslag til endring av straffeloven § 155**

Det er i høringen anført at angrep på utrykningskjøretøy "ikke er et stort problem". Politiet ser nok noe annerledes på dette, ikke minst fordi vi har erfart slike hendelser. Skadeverket rammer innsatsevnen – selv en vanlig utstyrt politibil koster over en million kroner, og lar seg ikke alltid erstatte umiddelbart. Tenker man seg skader på annet materiell, som båt eller helikopter, er kostnadene og farene ved skadeverket enda større, og innsatsevnen vil være langvarig redusert, i tillegg til at skadeverket kan lede til stor fare for personellet. Vi er dermed enige i de foreslåtte endringene i strl. § 155.

Departementet har anført at det ikke anses behov for tilsvarende utvidelse av det eksisterende vernet av særskilt utsatte yrkesgrupper i straffeloven §§ 265 og 268. Det vises til det som er nevnt over med hensyn til "blålyssabotasje". Omfattende skadeverk på for eksempel brannbil vil også kunne ramme innsatsevnen.

Oslo politidistrikt tiltrer de øvrige foreslåtte endringene i straffelovens § 155.

- **Til pkt 5.3.7: Grovt uaktsom vold mv. mot offentlig tjenestemann – forslag til ny straffelov § 155 c)**

Det er foreslått ny bestemmelse om grov uaktsom vold mot offentlig tjenesteperson. Det er foreslått at bestemmelsen skal ha en strafferamme på fengsel inntil 1 år. Det følger av straffeloven § 67 annet ledd bokstav a) at politiet avgjør spørsmålet om tiltale i saker om lovbrudd som etter loven ikke kan medføre straff av fengsel i mer enn ett år. Slik forslaget til straffelov § 155 c) er utformet vil således påtalekompetansen ligge til politiet. Tilsvarende gjelder i utgangspunktet for overtredelse av straffeloven § 156 (hindring av offentlig tjenestemann), som har en strafferamme på bøter eller fengsel i inntil seks måneder. Påtaleinstruksen § 22-2 første ledd andre punktum fastsetter imidlertid at «spørsmålet om tiltale skal også forelegges statsadvokaten til avgjørelse etter reglene i tredje ledd der saken gjelder overtredelse av § 156». Tilsvarende bør da gjelde for spørsmål om tiltale etter forslag til ny straffelov § 155 c)

For øvrig tiltrer Oslo Politidistrikt forslaget.

Til kapittel 6: Unntak fra foreldelse av straffeansvar og idømt straff

Oslo politidistrikt har ingen merknader her, forslaget i høringsnotatet støttes.

Til kapittel 7: Utleie av lokaler til ulovlig utnyttelse av arbeidstakere

Oslo politidistrikt har erfart at dagens regelverk ikke er godt nok opp i mot bekjempelsen av arbeidslivskriminalitet – utnyttelse av arbeidstakere. Den problemstilling som beskrives i brev herfra datert 15 desember 2015 (høringsnotatets side 65) er fortsatt gjeldende. Som et eksempel fra rettspraksis relatert til utleie som en utnyttelsesform av arbeidstakere vises det til Høyesteretts dom inntatt i Rt. 2015 s. 1217.

Oslo politidistrikt støtter konklusjonen i høringsnotatet om behovet for og betydningen av et nytt straffebud som vil medføre skjerpelse/utvidelse av straffeansvaret, gjøre bevisføringen lettere og gjøre det klarere at slik utleie er straffbart.

Til pkt 7.4.2: Forslaget i høringsnotatet begrenser seg til utleie som kobles til arbeidslivskriminalitet/sosial dumping. Oslo politidistrikt ber likevel departementet vurdere om straffansvar for utleier bør gjelde også for annen alvorlig, ulovlig virksomhet (prostituasjon rammes allerede) som utgjør samfunnsskadelig aktivitet, som organisert, ulovlig spillvirksomhet, hasjplantasjer mm. Man er klar over at forslaget fremmes på bakgrunn av et ønske om bedre håndhevingsmuligheter innenfor arbeidsmarketskriminalitet, men kan ikke se at hensynet bak kravet om at en utleier av lokaler ikke skal ha et tilsvarende ansvar for annen ulovlig, samfunnsskadelig virksomhet som foregår i vedkommendes/foretakets lokaler.

Oslo politidistrikt er enig i at begrepet "sosial dumping" er for vagt til å gi en god avgrensning. Det er viktig at bestemmelsen er utformet slik at folk flest/utleiere kan forstå hva som er straffbart. Forslaget knytter seg til begrepet "arbeidstager" og det er et spørsmål om det er et begrep som gjør at lovforslaget innebærer en utilsiktet begrensning. Straffansvar vil bevismessig da måtte knyttes til at utleier er klar over/ utviser grov uaktsomhet om at det foreligger et arbeidsgiver/arbeidstakerforhold som innebærer en utnyttelse. Erfaringsmessig

foreligger knytningen til en utnyttelsessituasjon også til personer som ansees som "selvstendig næringsdrivende", jobber på tilkalling mm. Utnyttelsen vil være like alvorlig og ledd i en "integreert del av forretningsmodellen" (side 69).

Oslo politidistrikt foreslår at formuleringen endres til "ulovlig utnyttelse av noens arbeidskraft". Dette vil være enklere bevismessig og ramme de samme personer som er tenkt vernet uten at det nyttes til at de nødvendigvis skal være arbeidstaker i alminnelig forstand.

I hensikt å ramme arbeidslivskriminalitet vil Oslo politidistrikt foreslå at det samtidig vurderes å endre utlendingsloven § 108 tredje ledd bokstav b til å omfatte

"den som forsettlig eller grovt uaktsomt utnytter en utlendings situasjon på en utilbørlig måte".

En slik ordlyd ville gi politiet et godt verktøy i det daglige arbeide med å bekjempe sosial dumping / arbeidslivskriminalitet, relatert til utnyttelse av lovlig engasjert utenlandsk arbeidskraft hvor det ikke dreier seg om menneskehandel.

Å ikke begrense det straffbare til en bestemt form for utnyttelse vil etter politiets oppfatning være et fremtidsrettet fornuftig grep på et samfunnsområde hvor aktørene er kreative med hensyn til utnyttelsesform.

Til pkt7.4.3: Oslo politidistrikt er enig i terskelen for straffansvar skal være høy og at det må foreligge forsett eller grov uaktsomhet. Slik forslaget til bestemmelsen er formulert kan det tyde på at lovgiver mener at kunnskapen må foreligge på tidspunktet når leieforholdet etableres. "Skal brukes til" indikerer dette. Oslo politidistrikt foreslår at dette endres slik at "skal" fjernes og at det da står "brukes til graverende eller gjentatt ulovlig utnyttelse av noens arbeidskraft, eller utviser grov uaktsomhet i så måte, straffes med bot eller fengsel inntil 3 år."

Til pkt 7.4.5: Oslo politidistrikt er i tvil om det er behov for en endring som foreslått, men mener at det implisitt i slik § 257 tolkes i dag må det foreligge et element av tvang. Det kan da være hensiktsmessig at dette tydeliggjøres ved å gjeninnføre "tvang" i lovteksten.

Til pkt 7.4.6:

Under henvisning til kommentaren under pkt 7.4.3 foreslår Oslo politidistrikt at lovforslaget til ny § 260 a) endres til: **Den som leier ut lokaler og forstår at lokalene brukes til graverende eller gjentatt ulovlig utnyttelse av noens arbeidskraft, eller utviser grov uaktsomhet i så måte, straffes med bot eller fengsel inntil 3 år."**

Kapittel 8: Krenkelse av representant for fremmed stat

Oslo politidistrikt mener at forslaget til endring i straffelovens §184 best ivaretar hensynet bak bestemmelsen ved alternativ 2.

Med hilsen

Bjørn Vandvik
Visepolitimester

POLITIHØGSKOLEN

Politidirektoratet
Postboks 2090 Vika
0125 OSLO

NORWEGIAN POLICE UNIVERSITY COLLEGE

Deres referanse:

Vår referanse:
18/05546-4

Dato:
18.03.2019

HØRINGSSVAR – FORSLAG TIL ENDRINGER I STRAFFELOVEN MV. (AVVERGINGSPLIKT, TVANGSEKTESKAP, SKYTING MOT POLITIET M.M.)

Politihøgskolen viser til e-post fra Politidirektoratet (POD) av 14. januar 2019 vedrørende høring om forslag til endringer i straffeloven mv. (avvergingsplikt, tvangsekteskap, skyting mot politiet m.m.). Politihøgskolen har ikke hatt tid til å kommentere alle forslagene i høringsnotatet på grunn av den forkortede høringsfristen fra POD. Politihøgskolen har følgende merknader til høringen:

HØRINGSNOTATET PUNKT 2 - UTVIDELSE AV OG ENDRINGER I AVVERGINGSPLIKTEN

Til pkt. 2.3.1 - Terminologisk endring

Politihøgskolen er enig i at «straffbar handling» erstattes med «lovbrudd». Det er ingen grunn til at avvergingsplikten skal avhenge av om gjerningspersonen er tilregnelig, og lovens formulering bør ikke gi opphav til tvil.

I den sammenheng nevner vi at det kan være noe uklart i hvilken grad straffeloven § 196 rammer manglende avverging av lovbrudd som fryktes begått i utlandet. Det vil være en fordel om dette klargjøres i dette eller i senere lovarbeid. (Et annet spørsmål er i hvilken grad regelen i straffeloven § 196 kan anvendes dersom avvergeren befinner seg i utlandet, jf. straffeloven § 5.)

Vi er enig i at manglende subjektiv skyld hos gjerningspersonen ikke fritar fra avvergingsplikten. Vi antar at endringen fra «straffbar handling» til «lovbrudd» vil klargjøre også dette spørsmålet, særlig hvis det kommenteres i proposisjonen.

Til pkt. 2.3.2 - Utvidelse av avvergingsplikten til å gjelde flere lovbrudd

Politihøgskolen er langt på vei enig i forslaget til å la avvergingsplikten gjelde for flere straffebud. Om avvergingsplikten skal gjelde bare for grov menneskehandel (straffeloven § 258), eller også for overtredelse av § 257, er et vanskelig spørsmål. På den ene side er vi enig i at det kan være vanskelig å ta stilling til om en handling rammes av § 257. På den annen side kan det også være komplisert å bedømme om menneskehandel er grov eller ikke. Hvis man knytter avvergingsplikten til § 258, vil en del klare tilfeller av menneskehandel falle

utenfor avvergingsplikten. Det er også verdt å merke seg at offentlig ansatte og en del andre yrkesgrupper allerede har en plikt til å varsle barnevernet hvis det er grunn til å tro at et barn blir utsatt for menneskehandel (barnevernloven § 6-4).

Slik vi ser det, kan det være minst like vanskelig å avgjøre om menneskehandel er *grov* som å avgjøre om det foreligger menneskehandel. Vi vil derfor tilrå at straffeloven § 257 om menneskehandel innlemmes i straffeloven § 196.

Vi er i tvil om avvergingsplikten bør utvides til å gjelde seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år. Der gjerningspersonen er voksen, kan et slikt forhold være svært alvorlig, også om det ikke er grunnlag for å straffe for grov overtredelse. Se for eksempel Rt. 2013 s. 1211 (ordførerdømmen), der den ca. 50 år gamle domfelte hadde hatt om lag 50 samleier med fornærmede fra hun var 14 til hun var 16 år gammel. Gjerningspersonen ble domfelt for overtredelse av straffeloven 1902 § 196 første ledd (se nå straffeloven 2005 § 302). Om en person med taushetsplikt hadde fått kjennskap til dette, ville det vanskelig kunne sies å være rettsstridig om vedkommende hadde varslet.

Det finnes gode argumenter for å innføre en avvergingsplikt for grov overtredelse (straffeloven § 303). Men også her er det et moment at det kan være vanskelig å ta stilling til om et forestående lovbrudd er en ordinær eller en grov overtredelse. Se for eksempel HR-2018-884-A, der to gjerningspersoner var tiltalt for straffeloven 1902 § 196 annet ledd og domfelt for dette i tingretten og lagmannsretten, mens Høyesterett endret subsumsjonen til § 196 første ledd. Når statsadvokaten, tingretten og lagmannsretten bedømte forholdet som grovt, viser det at grenseoppgangen kan være vanskelig. Det gjelder særlig siden straffeloven 1902 § 196 annet ledd stilte opp absolutte vilkår, mens straffeloven 2005 § 303 lister opp kriterier «det særlig [skal] legges vekt på».

Seksuell omgang med innsatte i institusjon (straffeloven § 296) kan i noen tilfeller også være misbruk av overmaktsforhold, men vil uansett være et alvorlig lovbrudd. Det kan være lettere for avvergeren å vurdere sin mulige avvergingsplikt dersom § 296 tas med i oppregningen.

Til pkt. 2.3.3 - Avvergingsplikt ved prevensjonsveiledning overfor barn under 14 eller 16 år

Departementet foreslår følgende tilføyelse i straffeloven § 196 annet ledd:

«Ved overtredelse av § 299 gjelder avvergingsplikten ikke dersom vilkårene i § 308 er oppfylt. Det samme gjelder dersom lovbrøyteren ikke kan straffes.»

Vi er enig i at helsepersonell, lærere og andre kan komme i en vanskelig situasjon der det er mest sannsynlig at et barn under 14 år vil ha seksuell omgang, men det må legges til grunn at seksualpartnerne vil være jevnbyrdig i alder og utvikling. Dette problemet ble tatt opp allerede av Syse (1997, s. 998). Når lovgiveren har tatt det standpunktet at straff for overtredelse av straffeloven § 299 kan falle bort dersom partene er omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling, kan det virke strengt å pålegge en avvergingsplikt.

På den annen side har straffeloven § 308 og straffeloven § 196 forskjellig formål: Paragraf 308 er begrunnet i at det kan virke strengt å straffe unge mennesker som prøver ut sin seksualitet. Begrunnelsen er altså at straffen kan bli for streng; omgangen er likevel rettsstridig. Straffeloven § 196 er derimot satt til vern for barnet, ved at omgivelsene kan ha plikt til å søke å avverge lovbruddet. Lovens ordning bygger på at det beste er om barn venter med å ha seksuell omgang til de er blitt gamle nok til å kunne ta ansvar for egen seksualitet.

Begrunnelsen for eventuelt å fravike hovedregelen om avvergingsplikt er mer pragmatisk: Hvis barn under 14 år først planlegger å ha seksuell omgang, er det bedre at de får prevensjonsveiledning og annen veiledning fra helsepersonell. Man kan spørre seg om ikke en mer treffsikker løsning kunne være å knytte unntaket for avvergingsplikten til helsepersonell. Samtidig ser vi at også andre kan komme i en vanskelig situasjon: En kontaktlærer som får vite om forholdet, vil gjerne henvise barnet til helsesykepleieren, men vil ha en avvergingsplikt. Vi holder åpent om det er den beste løsningen å knytte unntaket til

helsepersonell og eventuelt andre yrkesgrupper som er mest aktuelle, eller ha et generelt unntak.

Resten av drøftelsen på dette punktet knytter seg til departementets forslag om et generelt unntak.

Vi er i tvil om den lovtekniske løsningen departementet har valgt, er heldig. Innledningsvis nevner vi at forslaget til tredje punktum «*Det samme gjelder dersom lovbryteren ikke kan straffes*» er unødvendig og kompliserende. For det første er det åpenbart at om avvergingsplikten faller bort når barnets potensielle seksualpartner er fylt 15 år, vil den også gjøre det om han eller hun er under 15 år. For det andre gir ordlyden inntrykk av at gjerningspersonens tilregnelighet er et tema. Språklig kan setningen oppfattes som at «det samme» er at avvergingsplikten ikke gjelder. Dersom essensen i departementets forslag skal følges opp, kan denne setningen strykes. Men også første punktum bør vurderes på nytt.

For allmennheten er det vanskelig tilgjengelig lovgivningsteknikk å vise til en såpass komplisert bestemmelse som straffeloven § 308. Å vurdere denne bestemmelsen krever inngående strafferettslig kunnskap. Selv etter at et forhold er etterforsket, kan det være krevende å trekke grensen mellom atferd som skal gi straffbortfall og atferd som ikke skal det.

På side 15 skriver departementet:

«Dersom et barn like under 14 år har seksuell omgang med en person som er nærmere to år eldre eller mer, bør handlingen som hovedregel avverges, selv etter forslaget her.»

Som departementet selv fremhever, har rettspraksis godtatt større aldersforskjell enn dette. I den grunnleggende avgjørelsen i Rt. 2003 s. 442, der tiltalte ble frifunnet på grunn av jevnbyrdighet i alder og utvikling, var fornærmede 13 år og 8 måneder gammel, mens tiltalte var 16 år og 6 måneder gammel. I Rt. 2010 s. 669 ble en femtenåring og en sekstenåring funnet å være omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling med en 13-åring, men på grunn av utnyttelse falt straffen ikke bort. (Se også Rt. 2011 s. 1428 og Rt. 2013 s. 734.) I HR-2017-579-A var fornærmede 13 år og 8 måneder, mens tiltalte var 17 år og 9 måneder. Aldersforskjellen var for stor til at straffen kunne falle bort, men Høyesterett bemerket (avsnitt 32): «*Dersom domfelte hadde vært et halvt år yngre, ville det etter dagens rettspraksis vært aktuelt å vurdere om straff kunne falle bort som følge av jevnbyrdighet i alder og utvikling*».

Tar man departementets forutsetning på ordet, ville det – utelukkende på grunn av aldersforskjellen – foreligget en avvergingsplikt selv etter de nye reglene i flere saker der gjerningspersonen i utgangspunktet kunne få straffbortfall.

Vi kan ikke se at departementets forutsetning i motivene om to års aldersforskjell har fått noe avtrykk i utkastet til lovtekst når det vises til straffeloven § 308. I sakene der partene har vært ansett som omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling, men gjerningspersonen ble straffet, har det foreligget utnyttelse som det neppe ville være lett å vite om på forhånd for helsepersonell eller lærere.

For helsepersonell, lærere osv. vil det i utgangspunktet måtte vurderes om det er taushetsplikten eller avvergingsplikten som slår inn i det enkelte tilfellet, og det er derfor ikke uproblematisk å operere med en klar regel om når avvergingsplikten gjelder.

Siden balansen mellom partene lettere vil forrykkes jo større aldersforskjellen er, har vi forståelse for departementets ønske om å begrense unntaket fra avvergingsplikten til en aldersforskjell på ca. to år. Men da bør regelen forfattes på en annen måte. En ulempe med å fastsette en aldersforskjell i loven, kan være at det oppfattes som en «tillatt» grense. Men det kommer man vanskelig utenom uansett. Vi foreslår til overveielse at unntaket beskrives slik:

«Ved overtredelse av straffeloven § 299 gjelder avvergingsplikten dersom det er mer enn to års aldersforskjell mellom partene, eller det er fare for barnet vil bli utnyttet. Er barnet ikke fylt 13 år, gjelder avvergingsplikten uansett aldersforskjell.»

Til pkt. 2.3.4 - Avverging av kjønnslemlestelse, herunder utskutt foreldelse

Vi er enig i at den någjeldende regelen om plikt for visse yrkesgrupper til å søke å avverge kjønnslemlestelse (straffeloven § 284 tredje ledd) overføres til den alminnelige regelen i straffeloven § 196 og dermed vil gjelde alle. Den opprinnelige begrunnelsen for å ha en særregel bare for visse yrkesgrupper har liten bærekraft i dag, ikke minst siden alle har hatt plikt til å søke å avverge mishandling i nære relasjoner (nå straffeloven § 282) siden 2010.

Til forutsetningene i premissene bemerker vi at en kjønnslemlestelse vil bli subsumert etter straffeloven § 284 og ikke samtidig som grov kroppsskade etter § 274. Det er derfor tvilsomt om unnlattelse av å søke avverget en kjønnslemlestelse kan straffes etter straffeloven § 196 i dag.

Om endring i foreldelsesreglene for avvergingsplikt viser vi til vår høringsuttalelse til departementets høringsbrev av 25. mai 2018.

Generelle merknader til høringsnotatets pkt. 2

Generelt vil vi bemerke at straffeloven § 196 er en svært juridisk preget lovtekst, som krever at vanlige borgere – ofte under tidspress – må skaffe seg innsikt i kompliserte rettslige spørsmål om en handling som ennå ikke er foretatt. Regelen bygger på vanskelige skiller mellom for eksempel kroppsskade og grov kroppsskade, utpressing og ran, seksuell handling og seksuell omgang/kvalifisert seksuell handling, frihetsberøvelse og grov frihetsberøvelse, eller vold og trusler i nære relasjoner som ikke nødvendigvis vil bli ansett som brudd på straffeloven § 282. Særlig for yrkesutøvere som må balansere avvergingsplikten mot taushetsplikten, er reglene vanskelig tilgjengelige.

På dette punkt er dessverre ikke den nye straffeloven blitt lettere å forstå enn den gamle. Vi tillater oss å foreslå at departementet med tiden vurderer en omredigering av bestemmelsen slik at den er mulig å forstå for de borgerne som er forventet å etterleve den. En løsning kan være som i Danmark, der man i større grad beskriver skadevirkningene fremfor å vise til paragrafer.

HØRINGSNOTATETS PUNKT 5 - BEDRE VERN AV POLITI OG ANDRE OFFENTLIGE TJENESTEMENN SAMT BRANN- OG REDNINGSPERSONELL

Politi- og høgskolen er enig i at det bør innføres et straffebud som rammer grov vold eller trusler mot offentlig tjenestemann (straffeloven § 155a). Vi reiser imidlertid spørsmålet om ikke også særskilt utsatte yrkesgrupper bør omfattes av det samme vernet. Hensynet bak å begrense gruppen «offentlige tjenestemenn» i den nye straffeloven og heller innføre et vern for særskilt utsatte yrkesgrupper (straffeloven § 265 og § 286), var blant annet en del tjenester disse gruppene utfører, også utføres av privat ansatte. Etter gjeldende rett er ikke forskjellene så store, selv om det ville være en fordel om reglene ble revidert for å harmonisere reglene (Holmboe, 2010). Slik vi ser det, bør det vurderes om ikke forslaget til ny § 155a også burde gjenspeiles i bestemmelsene som verner særskilt utsatte yrkesgrupper. Vi er også enig i at gjengjeldelse bør rammes, men også her bør særskilt utsatte yrkesgrupper få det samme vernet.

Videre er Politi- og høgskolen enig i at det innføres et eget straffebud for den som avfyrer skudd mot politiet (ny § 155b). Vi er imidlertid ikke overbevist om at vernet bør begrenses til å gjelde politiet. Det virker like straffverdig å avfyre skudd mot for eksempel kriminalomsorgens ansatte eller tollere. Vi foreslår til overveielse at vernet utvides til å gjelde også andre offentlige tjenestemenn, og kanskje også særskilt utsatte yrkesgrupper. Derimot er vi skeptiske til å innføre en minstestraft på tre års fengsel. Et slikt lovbrudd bør normalt straffes strengt, men det er grunn til å anta at norske dommere vil være i stand til å foreta forsvarlige avveininger i det enkelte tilfellet. Det gir liten sammenheng i regelverket når selv grov kroppsskade (straffeloven § 274) eller forsøk på drap ikke har minstestraft. Minstestraft kan føre til krav om minstestraft på andre områder. Da minstestraftene for alvorlige seksuallovbrudd ble hevet til tre år, var det fordi Stortinget mente at domstolene ikke

fulgte opp tidligere signaler. For et nytt straffebud er det neppe grunnlag for å fastsette minstestraft.

Når man innfører nye straffebud som rammer alvorlige lovbrudd, bør det etter vårt syn være en del av vurderingen hvilke vandelsmessige konsekvenser lovbruddet skal ha. Innfører man bestemmelsene i straffeloven § 155a og § 155b, bør etter vår oppfatning overveies om lovbruddet bør innlemmes i oppregningen i regelen om barneomsorgsattest i politiregisterloven § 39.

Vi er enig i at det innføres en egen regel om vern av tjenestevåpen.

Vi er også enig i at det innføres et særskilt vern for brann- og redningspersonell i tråd med forslaget, men mener altså at også forslaget om skjerpet straff for grov vold eller grove trusler bør vurderes innført for særskilt utsatte yrkesgrupper.

Med hilsen

Nina Skarpenes
rektor/sjef Politihøgskolen

Elisabeth Hammer Sæten
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Kopi til:
Politidirektoratet v/Anette Trondsen

Saksbehandler:
Professor Morten Holmboe

REFERANSER

- Holmboe, M. (2010). Vold og trusler mot "særskilt utsatte yrkesgrupper" i straffeloven av 2005 - en sammenligning med reglene som verner offentlige tjenestemenn. *Tidsskrift for strafferett*, 10(2), 119-138.
- Syse, A. (1997). Ungdom og seksualitet. I V. Hagstrøm, P. Lødrup & M. Aarbakke (Red.), *Ånd og rett: Festskrift til Birger Stuevold Lassen på 70-årsdagen 19. august 1997* (s. 993-1006). Oslo: Universitetsforlaget.

POLITIET

Politidirektoratet
Postboks 2090 Vika
0125 OSLO

SØR-ØST POLITIDISTRIKT

Deres referanse:

Vår referanse:
201900694-3 008

Sted, Dato
Tønsberg, 20.03.2019

HØRINGSBREV - PRESISERING - FORSLAG TIL ENDRINGER I STRAFFELOVEN (AVVERGINGSPLIKT - TVANGSEKTESKAP - SKYTING MOT POLITIET) - EKSTERN FORELEGGELSE

Justis og beredskapsdepartementet sendte den 17. desember 2018 på høring – endringer i reglene om avvergningsplikt, tvangsekteskap, skyting mot politiet m.m, med frist for å avgi høringssvar til 15. april 2019. I mail av 14. januar 2019 til politidistriktene har politidirektoratet anmodet om at høringssvar sendes direkte til direktoratet med frist fredag 15. mars 2019. Sør-Øst politidistrikt er innvilget utsatt frist til 31. mars 2019, jf korrespondanse mellom politiinspektør Anne Siv Åvitsland og påtaleleder Kjell Johan Abrahamsen.

Departementets høringsbrev har bl.a. vært forelagt påtaleavdelinger med ansvar for fagområder som er berørt i høringsbrevet.

TIL KAPITTEL 2

Sør-Øst politidistrikt støtter den terminologiske endringen i avvergebestemmelsen fra "straffbar handling" til "lovbrudd", og er enig departementets vurderinger i pkt 2.3.1. Til pkt 3.5. siste avsnitt, bør det også her stå "lovbrudd" og ikke "straffbar handling".

Tvangsekteskap og menneskehandel

Sør-Øst politidistrikt støtter forslaget om at tvangsekteskap og menneskehandel skal omfattes av avvergeplikten i § 196 og er enig i departementets vurderinger. Bestemmelsen bør ikke begrenses til grov menneskehandel, men også omfatte menneskehandel i § 257, idet kan være vanskelig å vite hvor grensen går.

Ekteskap med barn under 16

Sør-Øst politidistrikt støtter også forslaget om å innlemme § 262 annet ledd i avvergebestemmelsen. Mange av de samme hensyn som ved tvangsekteskap gjør seg gjeldende, og dette vil kunne være et effektivt virkemiddel for å forhindre ekteskap med barn, som ikke ofte ikke vil være i stand til å gi samtykke, uten at elementene som ved tvangsekteskap er til stede.

SØR-ØST POLITIDISTRIKT

Post: Postboks 2073, 3103 Tønsberg
E-post: post.sor-ost@politiet.no

Tlf.: 33344400
Faks: 33313602

Org. nr.: 983998178
www.politi.no

Kjønnslemlestelse

Kjønnslemlestelse er et alvorlig lovbrudd, og bør innlemmes i avvergeplikten som gjelder for "enhver", noe som vil tydeliggjøre viktigheten av å hindre kjønnslemleste. Kjønnslemleste bør ikke settes i noen særstilling i forhold til andre alvorlige straffbare handlinger det er viktig å avverge, og bør derfor ikke begrenses til særskilte yrkesgrupper. Unntaket for nærstående vil uansett gjelde, men annen familie utenfor de nærmeste vil rammes.

Forslaget om utskutt foreldelse støttes.

Seksuallovbrudd mv. rettet mot barn mellom 14 og 16 år

Grov seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år rammer eksempelvis forhold begått av flere i fellesskap eller forhold begått på særlig smertefull måte. Bestemmelsen har en strafferamme på 15 år, og anses som alvorlige seksuallovbrudd. De momentene som gjør handlingen grov, tilsier at det bør være et særskilt vern for barn som rammes av disse handlingene, og unnlattelse av å avverge dette må anses som et alvorlig svik mot de barn som rammes. Seksuelle overgrep mot barn har et stort skadepotensiale. Disse hensynene tilsier at bestemmelsen bør inntas i avvergebestemmelsen.

Seksuell omgang med innsatte mv. i institusjon

Sett hen til at avvergebestemmelsen fortsatt kun bør ramme de alvorligste handlingene, som grove volds- og seksuallovbrudd, mener Sør-Øst politidistrikt at bestemmelsen i § 296 ikke bør omfattes av avvergebestemmelsen. Bestemmelsen inneholder ikke de elementene av grovhet som ellers kjennetegner øvrige lovbrudd i avvergebestemmelsen. En er enig med departementet i at det er grunn til å skille mellom bestemmelsene i §§ 295 og 296.

Prevensjonsveiledning av unge

Sør-Øst politidistrikt er enig i at det bør gjøres unntak fra avvergeplikten for forhold som rammes av straffeloven §299, dersom partene er omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling. En ser betenkelighetene med dette, ved at det kan være vanskelig for eksempelvis en helsesøster å vurdere om barna er jevnbyrdige. Likevel anses det viktig at særlig de sårbare barna må ha tillit til at de kan kontakte helsepersonell uten at det medfører for eksempel politianmeldelse. Hensynet til barnets helse må veie tyngst.

TIL KAPITTEL 3

Forslaget om kriminalisering av utenomrettslige tvangsekteskap støttes. Det vises til de hensyn for kriminalisering som departementet fremhever og for øvrig til departementets vurderinger, som tiltres.

TIL KAPITTEL 4

Sør-Øst politidistrikt mener det ikke er nødvendig nærmere å definere vilkåret om "utilbørlig press" i lovens ordlyd. En naturlig forståelse av ordlyden gir tilstrekkelig og nødvendig fleksibilitet, og rammer også psykisk og sosialt press.

TIL KAPITTEL 5

Forslag om egen bestemmelse som rammer skyting mot politiet mm- fratagelse av tjenestevåpen

Departementet har foreslått en egen bestemmelse inntatt som strl § 155b) som omhandler skyting mv mot politiet. Sør-Øst politidistrikt er enig i at strafferammen i gjeldende strl § 155 ikke i tilstrekkelig grad gjenspeiler alvorligheten der det avfyres skudd mot politiet, og støtter departementets forslag om at det inntas en egen bestemmelse som regulerer forholdet og da

med en høyere strafferamme. En støtter også at bruk av sprengstoff inntas i samme bestemmelse.

Departementets forslag omfatter også bruk av "annet redskap". Selv om formuleringen "egnet til å volde fare for betydelig skade på kropp" vil innebære en begrensning i bestemmelsens rekkevidde, kan det stilles spørsmål ved om ordlyden gir uttrykk for et anvendelsesområde som strekker seg lengre en formålet med lovendringen tilsier. Utrykket bør presiseres, eventuelt bør det vurderes om det er tilstrekkelig å henføre disse forhold under forslag til ny § 155 a) om grov vold eller trussel mot offentlig tjenestemann.

Departementet har foreslått en strafferamme på 3-10 år. Å avfyre skudd/bruke sprengstoff mot politiet for å påvirke en tjenestehandling, er utvilsomt en svært alvorlig handling, og det samme vil også gjelde for bruk av redskap i visse tilfelle. Utgangspunktet bør være en nokså lang ubetinget fengselsstraff. Sør-Øst pd er likevel i tvil om en bør begrense domstolenes skjønn ved å fastsette minstestraft i bestemmelsen.

Sør-Øst pd støtter videre forslaget om en egen bestemmelse som beskytter politiet mot å bli fratatt tjenestevåpen.

Særskilt vern av brann og redningspersonell

En utvidelse av strl § 265 annet ledd og § 286 annet ledd til også å omfatte brann og redningspersonell anser en som naturlig og hensiktsmessig. Forslaget støttes av Sør-Øst politidistrikt.

Straffeloven § 155 – trakassering av offentlig ansatte på grunn av deres tjenesteutøvelse

Sør-Øst politidistrikt har etterforsket en rekke straffesaker som faller inn under begrepet "trakassering" av offentlig ansatte. I ytterste konsekvens vil en fortsatt utvikling og med tiltakende aggresjonsnivå typisk på sosiale medier, være svært samfunnsskadelig. Dette beskrives godt slik i høringsbrevet:

"Hets og frykt for hets kan i verste fall gå utover offentlig ansattes evne og vilje til å fatte vanskelige, men nødvendige beslutninger som ledd i utøvelsen av offentlig myndighet. Det kan også virke negativt på myndighetenes evne til holde på viktig kompetanse og rekruttere nye medarbeidere. Samlet kan dette påvirke utøvelsen av offentlig myndighet og myndighetenes evne til å oppfylle menneskerettslige og lovfestede plikter til å ta vare på utsatte og sårbare personer. Derfor er det viktig å verne offentlig ansattes forutsetninger for å kunne treffe riktige og nødvendige avgjørelser i utøvelsen av offentlig myndighet, uten å måtte frykte for at en selv eller den nærmeste familie vil utsettes for hets, trakassering, vold eller trusler."

Departementet foreslår å utvide straffeloven § 155 første ledd til også å omfatte alternativene "skadeverk" eller "annen rettstridig adferd". I tillegg foreslås det inntatt et nytt andre ledd som vil ramme visse handlinger som gjengjelder en tjenestehandling, også der gjengjeldelsen rammer en av tjenestemannens nærmeste.

Ved å tilføye "annen rettstridig adferd", vil bestemmelsen fange opp de mer vage og diffuse trusler, hvilket er en fordel. Det kan for øvrig stilles spørsmål ved om § 155 i noen tilfeller vil få et noe uklart anvendelsesområde mot strl § 156.

Sør-Øst politidistrikt gir sin tilslutning til departementets forslag til nytt andre ledd i straffeloven § 155. Sett lys av den lite ønskede utvikling, hvor offentlige ansatte og deres familier i større grad utsettes for hets og trakassering som gjengjeldelseshandlinger, er det behov for et sterkere vern av den offentlige ansatte og deres tjenesteutøvelse. En viser til den begrunnelse som er gitt i høringsnotatet pkt. 5.3.6 som en slutter seg til. Det vern som i dag kan utledes av straffeloven § 156 andre ledd er begrenset og straffverdigheten vil i mange tilfeller tilsi en langt strengere reaksjon enn bestemmelse nå gir anledning til å legge. Selv om strafferammen i § 156 er foreslått økt, så støtter Sør-Øst departementet sitt forslag til utforming av nytt andre ledd i § 155 som gir et mer vidtgående vern, med en strafferamme som i større grad vil ivareta de allmennpreventive hensyn enn aktuelle bestemmelser etter gjeldende rett.

TIL KAPITTEL 6

Unntak fra foreldelse av straffeansvar og idømt straff

Sør-Øst politidistrikt støtter departementets forslag til unntak fra foreldelse og idømt straff som er behandlet i høringsbrevet kapittel 6.

TIL KAPITTEL 8

Utleie av lokaler til ulovlig utnyttelse av arbeidstakere

Sør-Øst politidistrikt er enig i at det er behov for å kunne straffe den som legger til rette for ulovlig utnyttelse av arbeidstakere, herunder den som leier ut lokaler. Vi er imidlertid av den oppfatning av at lovverket kan bli for fragmentert dersom man gjør mindre endringer i enkelte deler av lovverket uten først se på de overordnede bestemmelsene.

Sør-Øst politidistrikt er av den oppfatning at det er behov for en helhetlig lovendring for de tilfeller som i dag anses som "sosial dumping". Begrepet brukes om de tilfeller hvor det er gjentatte brudd på ulike særlover som rammer uregelmessigheter i forhold til arbeidstakere, hvor overtredelsene ikke er alvorlig nok til å rammes av straffeloven § 257. Etter vår oppfatning er det behov for en legaldefinisjon av det allerede forholdsvis innarbeidede begrepet, samt øke strafferammen for denne typen forbrytelser. I den forbindelse er det naturlig å presisere medvirkeransvaret, og at det også gjelder utleier, både av lokaler og boliger.

§ 257 a Sosial dumping

Den som forsettlig eller grovt uaktsomt utnytter arbeidstakere ved å begå flere eller gjentatte brudd mot arbeidsmiljøloven, allmenngjøringsloven og/eller utlendingsloven, eller på annen måte grovt utnytter arbeidstakere, straffes med bot eller fengsel inntil 4/5 år.

Medvirkning, herunder utleie lokaler og/eller bolig, straffes med bot eller fengsel inntil 3 år.

Dersom utvalgets forslag beholdes, risikerer man at medvirker straffes strengere enn arbeidsgiver, fordi særlovene ikke nødvendigvis gir rom for straffeskjerpelse ved konkurrens ved de andre lovbestemmelsene.

Med hilsen

Kjell Johan Abrahamsen

Påtaleleder

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Saksbehandler

Thomas Kragelund

Fag- og opplæringsansvarlig påtale

POLITIET

Politidirektoratet
Postboks 2090 Vika
0125 OSLO

VEST POLITIDISTRIKT

Deres referanse:

Vår referanse:
201900569-3 008

Sted, Dato
Bergen, 19.03.2019

HØRINGSBREV - FORSLAG TIL ENDRINGER I STRAFFELOVEN MV AVVERGINGSPLIKT, TVANGSEKTESKAP, SKYTING MOT POLITIET MM

Det vises til brev av 17. desember 2018, vedlagt høringsnotat med forslag til flere endringer i straffeloven og en endring i husleieloven. Høringsfristen til departementet er satt til 15. april 2019, med frist for politidistriktene til å inngi sine synspunkt til Politidirektoratet innen 15. mars 2019. Grunnet lokalt inntrufne omstendigheter er høringsuttalelsen fra Vest politidistrikt dessverre noen dager forsinket.

De foreslåtte endringene baseres dels på handlingsplaner som er lagt frem av regjeringen, dels på innspill fra riksadvokaten og dels på anmodningsvedtak fra Stortinget.

Utvidelse av og endringer i avvergingsplikten

Departementet foreslår en terminologisk endring ved at vilkåret "straffbar handling" erstattes med "lovbrudd", for å klargjøre at det ikke kreves at alle straffbarhetsvilkår må være oppfylt for at avvergingsplikten skal inntre. Forslaget representerer en presisering som synes både nødvendig og god.

Når det gjelder utvidelsen av avvergingsplikten, støttes departementets uttalelse om at kjernen i avvergingsplikten fortsatt bør være alvorlige krenkninger av rikets indre og ytre sikkerhet, store skadeforvoldelser, terrorhandlinger, grove seksuallovbrudd og grove voldslovbrudd. På generelt grunnlag bemerkes at de foreslåtte konkrete utvidelsene fremstår godt begrunnet og hensiktsmessige. Det er videre pekt på at det ikke alltid er anmeldelse og etterforskning som er tiltaket som virker best i en del tilfeller der man har mistanke om at barn lider overlast eller utsettes for omsorgssvikt. Det tas til orde for at man også bør se på om det er alternative virkemidler som kan tas i bruk for bedre å kunne hjelpe disse, selv om straffbare forhold som hovedregel må undergis etterforskning og eventuelt straffeforfølgning.

Vest politidistrikt har merket seg særskilt at det er bedt om synspunkter på hvorvidt avvergingsplikten også burde gjelde straffeloven § 257 (menneskehandel). Vest politidistrikt mener avvergingsplikten bør avgrenses til å gjelde grov menneskehandel, Menneskehandel-paragrafen er noe vanskelig tilgjengelig, og det er vanskelig både for politiet og andre å

VEST POLITIDISTRIKT

Post: Postboks 285 Sentrum, 5804 Bergen
E-post: post.vest@politiet.no

Tlf.: 55556300
Faks: 55556550

Org. nr.: 983998461
www.politi.no

avdekke / identifisere offer for menneskehandel. Den grove menneskehandelen er lettere å identifisere, da det her ofte vil være snakk om mindreårige offer.

Vest politidistrikt behandler ofte informasjonen i Indicia om mulige offer for menneskehandel, og erfarer at informasjonen ofte er uklar både i forhold til om det faktisk er forhold som rammes som menneskehandel og om kilden er troverdig. Tar man feil i vurderingen av om det er rimelig grunn til å starte etterforskning, og det senere viser seg at det faktisk var menneskehandel, kan man fort komme i straffansvar hvis avvergingsplikten skal gjelde all form for menneskehandel. Det samme gjelder i forhold til andre yrkesgrupper utenfor politiet.

Vest politidistrikt har videre merket seg særskilt at det er bedt om synspunkter på hvorvidt avvergingsplikten bør omfatte grov seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år (straffeloven § 303) og seksuell omgang med innsatte mv. i institusjon (straffeloven § 296).

For tilfeller omfattet av sistnevnte bestemmelse er Vest politidistrikt av den oppfatning at bestemmelsen ikke skal omfattes av avvergingsplikten, særlig hensett til bestemmelsens strafferamme på fengsel inntil seks år. Forholdene vil av denne grunn ikke nødvendigvis ligge innenfor kjernen av avvergingsplikten, jf ovenfor.

Grov seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år kan imidlertid medføre fengselsstraff i inntil 15 år, og vil, som fremhevet av departementet, som regel være meget alvorlige krenkelser. Vest politidistrikt er av den oppfatning at avvergingsplikten derfor med fordel kan utvides til å omfatte også disse overtredelser. Dog presiseres at det foreslåtte unntak fra avvergingsplikt hvor de involverte er omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling, bør omfatte også disse tilfellene. Dette kan gjøres ved en tilføyelse i departementets foreslåtte nye § 196 annet ledd, hvor det presiseres at unntaket også gjelder overtredelser av straffeloven §§ 302 og 303.

Utenomrettslige tvangsekteskap og klargjøring av vilkåret "utilbørlig press" i straffebestemmelsen om tvangsekteskap

Vest politidistrikt har et svært lite antall saker som gjelder tvangsekteskap generelt, og således begrenset erfaring med disse sakene. Like fullt bemerkes at departementets forslag om å la også utenomrettslige tvangsekteskap rammes av straffeloven § 253, synes velfundert og ikke minst anses det viktig at lovgivers syn på straffverdigheten av disse handlingene markeres tydelig.

Når det gjelder en eventuell klargjøring av vilkåret "utilbørlig press" i bestemmelsen, har Vest politidistrikt merket seg at departementet i utgangspunktet ikke ser en lovendring som hensiktsmessig. Vest politidistrikt synes umiddelbart at det foreslåtte alternativ 2 fremstår som en god presisering og er av den oppfatning at denne bør inntas, særlig for å motvirke de av departementet fremhevede potensielle feiloppfatninger om at straffebudet ikke rammer psykisk og sosialt press.

Bedre vern av politi og andre offentlige tjenestemenn samt brann- og redningspersonell

Vest politidistrikt er enige i at det er behov for å etablere et forsterket strafferettslig vern for yrkesutøvere som har i oppgave å hjelpe andre, og at det godt kan skje etter mønster fra lovforslaget i SOU 2018:2. Det er gode grunner for å søke en harmonisering av nordiske rettsregler.

Til pkt. 5.3.1. Skjerpet straff for skyting m.v. mot politi og annen offentlig tjenestemann

Vest politidistrikt er som utgangspunkt av den oppfatning at de foreslåtte endringer fyller et behov og tydeliggjør alvorligheten av grov vold, trusler og skyting mot politiet. Likevel tenker vi at det er nødvendig å reise noen prinsipielle spørsmål, og også å vurdere forslaget mot andre alternativ. Særlig gjelder dette dersom forslaget til lovendring – slik det er vist til her – springer ut av misnøye med utfallet i en enkelt sak.

Hvem skal være beskyttet av bestemmelsen som er foreslått i ny strl. § 155b?

Det er vanskelig å se noen god begrunnelse for hvorfor man avgrenser kretsen av offentlige tjenestemenn som er vernet av bestemmelsen til "polititjenestemann eller annen offentlig tjenestemann som utøver politimyndighet". Hva er i så fall grunnen til at man velger å straffe handlingen strengere om man prøver å stanse en tjenestehandling fra politiet med skytevåpen eller sprengladning, enn om man gjør det samme overfor framrykkende ambulanspersonell, eller brannmannskaper som griper inn under en PLIVO-hendelse før politiet har kommet til stedet. Slik vi ser det er det gode grunner for at bestemmelsen verner alle som er definert i strl. § 155 annet ledd.

Forslag til ny strl. § 155b - Lovbestemmelsens oppbygning, forholdet til minstestraft

Det synes fornuftig å gradere straffen for angrep på offentlig myndighetsutøvelse etter omfang og alvor, og at en skjerpelse på 6 eller 10 år for de alvorligste tilfellene kan være riktig. Vi er mer i tvil om det er riktig å innføre minstestraft. Ved er enig med departementet i at minstestraften vil begrense rettens muligheter til å ta hensyn til de konkrete omstendighetene i den enkelte sak, og at det representerer en risiko for at retten må avsi en strengere straff enn straffverdigheten for det enkelte forhold tilsier.

Mange av tilfellene der politiet bevæpner seg gjelder personer i krise og/eller personer som trenger helsehjelp. En del av disse gjør irrasjonelle valg, og vi har eksempler på mennesker som har avfyrt skudd, eller satt av mindre sprengladninger [laget av fyrverkeri] i hensikt å skade seg selv, eller for å framtvinge at politiet skal skade eller drepe dem. Mange vil nok finne det urimelig om disse skal dømmes til en minstestraft på 3 år.

Etter ordlyden vil forslaget eksempelvis også medføre minstestraft dersom fulle ungdommer skyter fyrverkeri mot politiet for å hindre dem i å avslutte en nyttårsfest som har utartet. Alternativet "Annet redskap som er egnet til å volde fare for betydelig skade på kropp" tilsier at minstestraft også må bli utfallet dersom en suicidal tenåring som har rispet seg, og truer med å ta livet av seg, setter seg til motverge når politiet bruker makt for å ta kontroll på kniven.

Vern av tjenestevåpen – Forslag til ny strl. § 156a

Forslaget synes å rette seg mot tredjepersoner, men bestemmelsen rammer etter sin ordlyd også den tjenesteperson som overlater til uvedkommende, eller på annen måte bevirker at hun/han mister kontroll over, tjenestevåpenet hun/han er bevæpnet med. Det bør komme fram i forarbeidene at man har vurdert - og tatt standpunkt til - en slik forståelse. Samtidig bør det vurderes om også [grov] uaktsom handling skal være straffbar.

Trakassering av offentlige tjenestemenn på grunn av deres yrkesutøvelse

Forslaget synes fornuftig og vi ikke finner noe å tilføye utover de relevante avveiningene som allerede er vist til og redegjort for i høringsnotatet.

Unntak fra foreldelse av straffansvar og idømt straff

Vest politidistrikt bemerker at det synes som en logisk sammenheng i regelverket at hvor straffansvaret ikke foreldes, så foreldes heller ikke idømt straff, og støtter således departementets forslag.

For så vidt gjelder vurderingen av ytterligere unntak fra foreldelse av straffansvar, deler Vest politidistrikt departementets uttalelse om at det er grunn til å vurdere kritisk hvorvidt det bør gjøres ytterligere unntak fra foreldelse av straffansvar.

Utleie av lokaler til ulovlig utnyttelse av arbeidstakere

Vest politidistrikt har ikke noe særlig å tilføye til spørsmålet om kriminalisering av utleie av lokaler til ulovlig utnyttelse av arbeidstakere. En slik bestemmelse kan nok i noen grad virke preventivt, men samtidig antar vi at det ofte kan være vanskelig å finne nok bevis opp mot skyldkravet i slike saker, og at bestemmelsen derfor vil bli lite brukt under straffeforfølgning. I forebyggende øyemed kan man se for seg at den kan tenkes brukt på samme måte som hallikbestemmelsen, ved at man sender ut "hallikbrev" til huseier, der han gjøres oppmerksom på at det foregår prostitusjon. Dersom ikke dette opphører gjøres huseier oppmerksom på at han kan komme i straffeansvar etter hallikbestemmelsen.

Krenkelse av representant for fremmed stat

Vest politidistrikt har ikke kommentarer til dette punktet, utover at departementets forslag synes hensiktsmessig.

Med hilsen

Gunnar Fløystad
Politiinspektør

Per Johan Askevold
Politiinspektør

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Kopi til
Hordaland statsadvokatembeter

POLITIET

Politidirektoratet

politidirektoratet@politiet.no

ØST POLITIDISTRIKT

Deres referanse:
201805368-1

Vår referanse:
201823697

Sted, Dato
Ski, 18.03.2019

HØRINGSSVAR TIL FORSLAG TIL ENDRINGER I STRAFFELOVEN (AVVERGINGSPLIKT, TVANGSEKTESKAP, SKYTING MOT POLITIET)

Det vises til direktoratets mail av 14. januar 2019 med foreleggelse av forslag til endringer i straffeloven med mer.

Under følger Øst politidistrikt sine innspill til enkelte punkter i forslaget.

1. Utvidelse av og endringer i avvergingsplikten

Øst politidistrikt tiltrer departementets forslag til og begrunnelse for å utvide straffeloven § 196 om avvergingsplikt. Selv med de utvidelser av avvergingsplikten som departementet foreslår vil plikten fortsatt kun gjelde de mest alvorlige lovbrudd og det har etter vårt syn en ikke ubetydelig symboleffekt at enkelte lovbrudd som verner særlig sårbare fornærmede forslås omfattet av avvergingsplikten.

Som fremhevet i Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) er straffelovens bestemmelse om brudd på avvergingsplikten lite brukt i praksis, men dette kan som nevnt der ha sin bakgrunn i at regelen om avverging i stor grad etterleves, og at bestemmelsen har en preventiv effekt. Med det som utgangspunkt mener Øst politidistrikt det er viktig med de foreslåtte endringene i straffeloven § 196.

Øst politidistrikt er enig i den terminologiske endringen fra "straffbar handling" til "lovbrudd" som etter vårt syn er en viktig presisering av bestemmelsens rekkevidde.

1.1 Terrorhandlinger

Øst politidistrikt støtter en utvidelse av avvergingsplikten til å gjelde terrorhandlinger og terrorforbund, slik som foreslått i punkt 2.3.5. Etter vårt syn vil dette ha en klargjørende effekt for personer som ikke har inngående kjennskap til straffelovens bestemmelser og som ikke umiddelbart ser at de fleste lovbrudd som vil anses som terrorhandlinger eller terrorforbund allerede er omfattet av avvergingsplikten i forhold til andre bestemmelser. Vi er altså enig i at pedagogiske grunner tilsier en utvidelse som foreslått. At også terrorforbund omfattes av

ØST POLITIDISTRIKT

Post: Postboks 3390, 1402 Ski
E-post: post.ost@politiet.no

Tlf.: 64993000
Faks:

Org. nr.: 974760584
www.politi.no

avvergingsplikten harmonerer etter vårt syn godt med at forbund om drap eller betydelig skadeforvoldelse også omfattes.

1.2 Alvorlig miljøkriminalitet og menneskehandel

Øst politidistrikt tiltrer videre Politidirektoratet og Kripos sin vurdering av at alvorlig miljøkriminalitet og menneskehandel er alvorlige lovbrudd med mye til felles med andre lovbrudd som allerede er omfattet av avvergingsplikten, og at også disse lovbrudd bør omfattes av avvergingsplikten.

Når det gjelder menneskehandel spesielt er det vår oppfatning at også straffeloven § 257 bør omfattes av avvergingsplikten. Øst politidistrikt er enig i departementets argumentasjon i siste avsnitt på s 12 i høringsnotatet, og mener at de samme argumentene i all hovedsak gjør seg gjeldende også i forhold til vanlig overtredelse.

1.3 Tvangsekteskap

Øst politidistrikt støtter departementets forslag om at tvangsekteskap skal omfattes av avvergingsplikten, og er av den oppfatning at dette vil være et effektivt virkemiddel i kampen mot tvangsekteskap. Vi er særlig opptatt av at en avvergingsplikt vil være viktig for å hindre at taushetsplikt står i veien for anmeldelse fra for eksempel ansatte i skole, helsetjenesten og trossamfunn, som i mange tilfeller vil være de nærmeste til å kunne få kjennskap til denne type lovbrudd.

Ofre for tvangsekteskap vil ofte være svært sårbare unge jenter, som har få reelle muligheter til å motsette seg eller bryte ut av et ekteskap de er tvunget inn i. Etter vårt syn er det ikke et tungtveiende hensyn at avvergingsplikt for tvangsekteskap kan medføre samvittighetskonflikt hos personer som står både gjerningsperson og fornærmede nær. Tvert i mot er det etter vårt syn viktig at det sendes et tydelig signal om at man har plikt til å hindre et så alvorlig lovbrudd, fordi tvangsekteskap ellers kan være vanskelig å bekjempe.

1.4 Seksuallovbrudd mv. rettet mot barn mellom 14 og 16 år – bør avvergingsplikten omfatte straffeloven § 303 om grov seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år?

Øst politidistrikt er av den oppfatning at avvergingsplikten bør omfatte brudd på straffeloven § 303 om grov seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år.

Straffeloven § 303 rammer alvorlige krenkelser begått mot barn, og har en strafferamme på inntil 15 år fengsel, på lik linje med straffeloven § 299, jf. § 300 som gjelder voldtekt av barn under 14 år (dog uten minstestraft).

Etter vårt syn gjør de samme beskyttelseshensyn seg gjeldende i saker om grov seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år. Avvergingsplikt for overgrep som rammes av straffeloven § 303 *kan* bidra til å hindre seksuelt gruppepress blant barn i denne aldersgruppen.

Seksuelle overgrep mot barn kan få store negative konsekvenser for barnet og det er etter vårt syn svært uheldig om for eksempel helsepersonell eller ansatte på skole som får kjennskap til slike grove overgrep som rammes av § 303 kan vegre seg fra å avverge på grunn av frykt for å bryte lovpålagt taushetsplikt.

1.5 Seksuell omgang med innsatte mv. i institusjon

Øst politidistrikt er av den oppfatning at de samme hensyn gjør seg gjeldende for straffeloven § 296 som for § 295, og at det derfor ikke bør skilles mellom disse bestemmelsene når det gjelder plikt til å avverge. Selv om det etter straffeloven § 296 ikke er et vilkår at den seksuelle omgangen er fremskaffet ved utnyttelse av sårbarhet eller misbruk av stilling, så verner den fornærmede som er i en sårbar og utsatt situasjon.

1.6 Avverging av kjønnslemlestelse, herunder utskutt foreldelse

Øst politidistrikt tiltrer departementets forslag om å samle de strafferettslige reglene om avvergingsplikt i én bestemmelse. Når det gjelder spørsmålet om utskutt foreldelse så begrenser vi oss i dette høringssvaret til å bemerke at utskutt foreldelse etter vårt syn bør gjelde både kjønnslemlestelse og de bestemmelser om avvergingsplikt for visse lovbrudd mot barn som er nevnt i høringsnotat av 25. mai 2018.

1.7 Utforming av forslag til ordlyd

Når det gjelder utforming av forslaget til ny ordlyd i straffeloven § 296 slik det fremkommer på s 17 i høringsnotatet så er vi usikre på om det tydelig nok kommer frem at siste setning; "*Det samme gjelder dersom lovbryteren ikke kan straffes*" kun relaterer seg til avvergingsplikt ved overtredelse av straffeloven § 299, og foreslår at ordlyden endres til for eksempel: "*Ved overtredelse av § 299 gjelder avvergingsplikten ikke dersom vilkårene i § 308 er oppfylt eller dersom lovbryteren ikke kan straffes*". Dette vil etter vårt syn hindre tolkningstvil knyttet til den foreslåtte terminologiske endringen omhandlet under punkt 2.3.1 som nettopp skal få klarere frem at ikke alle straffbarhetsvilkår må være oppfylt for at avvergingsplikten skal inntre.

2. Utenomrettslig tvangsekteskap

Departementets forslag om at utenomrettslig tvangsekteskap bør kriminaliseres tiltres, og Øst politidistrikt er enig i de vurderinger som fremkommer i pkt. 3.5.1. Det antas at en slik kriminalisering vil styrke rettsikkerheten til personer som utsettes for tvangsekteskap, også der ekteskapet ikke anses som rettslig bindende. Som departementet fremholder så har utenomrettslige ekteskap mange av de samme virkningene som et formelt gyldig ekteskap, og krenkelsen av individets frihet vil være like alvorlig. Dagens regelverk er etter vårt syn utformet slik at det ikke fanger opp de mest praktiske tilfellene av tvangsekteskap, noe som kan gi inntrykk av at samfunnet ser mindre alvorlig på disse. Etter vårt syn vil en lovendring som foreslått klargjøre rettstilstanden og gi fornærmede et bedre vern.

Til selve forslaget til utforming av straffeloven § 253 annet og nytt tredje ledd reises spørsmålet om det er hensiktsmessig å sette som et kumulativt vilkår at reglene for det ekteskapslignende forholdet skal regulere "hvordan det ekteskapslignende forholdet kan oppløses" for at forholdet skal rammes som ekteskap i bestemmelsens forstand. Øst politidistrikt antar at det kan forekomme ekteskapslignende forhold som er inngått etter et ganske omfattende sett av regler og som i praksis har samme virkninger som et formelt gyldig ekteskap, uten at det foreligger regler om hvordan ekteskapet skal oppløses – kanskje nettopp fordi det av kulturelle eller religiøse grunner ikke *skal kunne* oppløses. Også det svenske regelverket synes å forutsette det, jf siste setning i gjengivelse fra Prop. 2013/14:2008. Etter vårt syn er det derfor uheldig om dette oppstilles som et absolutt vilkår, selv om vi er enige i

uttalelsene i Prop. 2013814:2008 om at de tilfellene der ekteskapet helt formløst kan oppløses bør falle utenfor bestemmelsen.

Til spørsmålet i punkt 4 om behovet for klargjøring av vilkåret "utilbørlig press" i straffebestemmelsen om tvangsekteskap, er Øst politidistrikt av den oppfatning at en endring verken er nødvendig eller hensiktsmessig. Etter vårt syn åpner begrepet "utilbørlig press" for en bred og sammensatt vurdering, som vil kunne ramme mange ulike former for kvalifisert påvirkning, og vi er redd for at en endring av bestemmelsen vil gi et mindre fleksibelt vurderingstema.

3. Bedre vern av politi

3.1 Skjerpet straff for skyting mv. mot politi og annen offentlig tjenestemann

Øst politidistrikt støtter forslaget i punkt 5.3.1 om en straffskjerpelsesregel som rammer det å avfyre skudd mot politiet. En slik særlig bestemmelse anses viktig ut fra skade- og farepotensialet ved slike handlinger, og innebærer et signal om et styrket vern for polititjenestepersoner som på vegne av samfunnet trer inn for å løse farlige situasjoner.

Politiet er også enig i at fastsettelse av minstestraft for slik handling vil være riktig som et tydelig uttrykk for alvorligheten i lovbruddet. Handlinger som vil omfattes av bestemmelsen representerer en kvalifisert grov handling mot offentlig myndighetsutøvelse, hvor behovet for straffedifferensiering nedad fremstår som lite, utover tilfeller som allerede omfattes av straffeloven § 80.

En viser for øvrig til riksadvokatens vurderinger i høringsuttalelse til NOU 2017:9, som også er kommentert i høringsnotatet. Politiet er som nevnt enig i at det er ønskelig med straffeskjerpelse for skudd mot politiet for å fange opp tilfeller hvor bevissituasjonen ikke i tilstrekkelig grad avklarar omfang av gjerningsmannens forsett med hensyn til drapsforsøk. Etter vårt syn er avfiring av skytevåpen eller bruk av sprengstoff mot politiet det sentrale mål for bestemmelsen, og Øst politidistrikt er av den oppfatning av straffskjerpelsesreglen kan begrenses til disse tilfellene.

Avfiring av skytevåpen og bruk av sprengstoff skiller seg etter vårt syn fra bruk av andre gjenstander egnet til kroppsskade, ikke minst ut fra dets rekkevidde og medfølgende skadepotensiale både for politiet og for utenforstående. Det antas ut fra dette å være hensiktsmessig med en omformulering eller presisering av bestemmelsens ordlyd. Det vises til at "annet redskap som er egnet til å volde fare for betydelig skade på kropp" avhengig av den konkrete bruken vil kunne omfattes, men ikke naturlig sammenfaller med den angitte begrunnelse for bestemmelsen. Eksempelvis nevnes kniv, øks, og andre slagvåpen. På den annen side er det flere eksempler på bruk av motorvogn mot politiet med tilsvarende farlige situasjoner, hvor også spørsmål om drapsforsettet melder på tilsvarende måte som ved bruk av skytevåpen.

Når det foreslås omformulering eller presisering er det for å unngå at bestemmelsen favner for vidt, og derigjennom mister noe av sin legitimitet knyttet til strafferammen og bruk av minstestraft.

3.2 Egen straffebestemmelse som beskytter politi mot å bli fratatt våpen

Øst politidistrikt støtter forslaget om en egen straffebestemmelse som rammer det å bortta eller forsøke å bortta tjenestevåpenet fra polititjenesteperson.

Politiet er enig i at en slik bestemmelse vil være normdannende og understreke alvoret i å forsøke å sette seg i besittelse av politiets skytevåpen. Risikoen for at utenforstående skal forsøke å frata tjenestevåpenet er belastende for tjenestepersoner ved bevæpnet tjeneste.

En stiller spørsmål ved om bestemmelsens ordlyd bør endres slik at det står "den som *urettmessig* setter seg eller andre i besittelse av..."

Til tross for at nødrettsbestemmelsen og den alminnelige rettsstridsreservasjon formentlig vil kunne anvendes i særlige tilfeller, antas det hensiktsmessig at det klart fremgår at bestemmelsen ikke er ment å ramme den som eksempelvis tar hånd om et tjenestevåpen som er mistet, eller er fratatt tjenestepersonen av andre.

4. Unntak fra foreldelse av straffansvar og idømt straff

Øst politidistrikt er enig i at det for de angitte lovovertrедelser ofte vil være lite som skiller dem fra drap, både ut fra faktisk handling, hensynet til pårørende og for allmennheten og straffverdighet. Tilsvarende gjelder også muligheten for at sikrede spor i denne type saker, kan føre til senere oppklaring.

Politiet støtter følgelig forslaget til ny § 355a i straffeloven, og den foreslåtte endring i § 91.

Med hilsen

Atle Roll-Matthiesen
visepolitimester

Saksbehandler:
Marthe Gaarder
politiadvokat

Dokumentet er godkjent elektronisk.

